

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**KONKURENČNOST SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA:
USPEŠNOST STRATEGIJE GOSPODARSKEGA RAZVOJA
SLOVENIJE**

Ljubljana, september 2005

TOMAŽ KARLIN

IZJAVA

Študent Tomaž Karlin izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Aleša Vahčiča in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 7.09.2005

Podpis

KAZALO

UVOD	1
1 KONKURENČNOST	2
1.1 DEFINICIJA KONKURENČNOSTI IN NACIONALNE KONKURENČNOSTI	2
1.2 METODE MERJENJA NACIONALNE KONKURENČNOSTI	4
1.3 METODA SVETOVNEGA EKONOMSKEGA FORUMA (WEF)	5
1.4 METODA MEDNARODNEGA INŠTITUTA ZA RAZVOJ MENEDŽMENTA (IMD)	6
1.5 RAZLIKA MED IMD IN WEF METODOLOGIJO MERJENJA KONKURENČNOSTI	7
2 STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE.....	8
2.1 STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2001-2006	8
2.2 MAKROEKONOMSKI SCENARIJ SGRS	16
3 LIZBONSKA STRATEGIJA	17
3.1 REVIZIJA LIZBONSKE STRATEGIJE	18
3.2 ANALIZA NAPREDKA EVROPSKE UNIJE PRI URESNIČEVANJU CILJEV LIZBONSKE STRATEGIJE V OBDOBJU 1999 - 2003	19
4 OCENA NACIONALNE KONKURENČNOSTI SLOVENIJE	26
4.1 SPLOŠNA OCENA RAZVOJA SLOVENIJE V OBDOBJU 1999-2003	26
4.2 OCENA USPEŠNOSTI URESNIČEVANJA SGRS NA PODLAGI TEMELJNIH STRUKTURNIH KAZALNIKOV EVROPSKE KOMISIJE	32
5 SKLEP.....	45
LITERATURA	48
VIRI	49

KAZALO TABEL

TABELA 1: DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA: PREHOD V NA ZNANJU TEMELJEČO DRUŽBO	11
TABELA 2: DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA: KREPITEV KONKURENČNOSTI GOSPODARSTVA	12
TABELA 3: DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA: IZBOLJŠANJE UČINKOVITOSTI DRŽAVE	13
TABELA 4: DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA: POLITIKA ZA UČINKOVITO OPERATIVNO VKLJUČITEV V NOTRANJI TRG EU	14
TABELA 5: DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA: REGIONALNO IN PROSTORSKO SKLADEN RAZVOJ	15
TABELA 6: OSNOVNI MAKROEKONOMSKI KAZALCI IN PREDPOSTAVKE (REALNE STOPNJE RASTI V %)	16
TABELA 7: PRIMERJAVA NAPREDKA NA PODLAGI TEMELJNIH STRUKTURNIH KAZALNIKOV MED EU, EU-15 IN ZDA ZA OBDOBJE 1999-2003	21
TABELA 8: RANG NACIONALNE KONKURENČNOSTI ZA SLOVENIJO PO IMD IN WEF.....	27
TABELA 9: ZBIRNA OCENA DOSEŽENEGA RAZVOJA PO PODROČJIH	30
TABELA 10: KAZALNIKI RAZVOJA.....	31
TABELA 11: PRIMERJAVA NAPREDKA NA PODLAGI TEMELJNIH STRUKTURNIH KAZALNIKOV MED SLOVENIJO IN EU ZA OBDOBJE 1999-2003	33
TABELA 12: URESNIČEVANJE CILJEV LIZBONSKE STRATEGIJE NA PODROČJU ZAPOSLOVANJA ZA SLOVENIJO	36
TABELA 13: INFLACIJA (HICP) V Odstotkih za Slovenijo in EU v obdobju 1999-2003	38
TABELA 16: PODATKI O STOPNJI BREZPOSELNOSTI PREBIVALSTVA IN BDP po STATISTIČNIH REGIJAH V SLOVENIJI	41

KAZALO SLIK

SLIKA 1: VPLIV VLADE IN MANEDŽMENTA NA DOLGOROČNO KONKURENČNOST.....	4
SLIKA 2: 20 PODSKUPIN KRITERIJEV KONKURENČNOSTI PO IMD	7

SLIKA 3: DELEŽ POSAMEZNIH DEJAVNIKOV KONKURENČNOSTI PO IMD IN WEF ZA LETO 2000.....	8
SLIKA 4: BRUTO DOMAČI PROIZVOD NA PREBIVALCA V SKM (EU = 100) ZA IZBRANE DRŽAVE EVROPSKE UNIJE ZA OBDOBJE 1995-2003.....	34
SLIKA 5: BRUTO DOMAČI IZDATKI ZA RAZISKOVALNO-RAZVOJNO DEJAVNOST V EU IN SLOVENIJI V OBDOBJU 1996-2003.....	37
SLIKA 6: STRUKTURNI DELEŽ INVESTICIJ V OSNOVNA SREDSTVA V SLOVENIJI V LETU 2002....	39

UVOD

Svetovno gospodarstvo se v novem tisočletju sooča z upadanjem gospodarske rasti. Nepredvideni dogodki od terorističnih napadov, naravnih katastrof ter vojn so imeli hiter in močan vpliv na celotno gospodarstvo. Države so odprle svoja gospodarstva silam globalnega trga ter svoje celotne politike postavile v koncept povečanja nacionalne konkurenčnosti. Obdobje pred globalizacijo, ko so med seboj tekmovala in konkurirala samo podjetja je zamenjala tekma med državami in skupnosti držav ali pa celo celinami. Tako v zadnjem času velikokrat slišimo, da bodo Azijske države (Kitajska, Indija, Indonezija, Tajvan, Koreja) v novem desetletju postale najbolj konkurenčno gospodarstvo na svetu. Gospodarska bitka med Združenimi državami Amerike (v nadaljevanju ZDA), Evropsko unijo¹, Rusijo ter azijskimi državami je postala vidna že s »prostim očesom«. Bogate države so zaskrbljene zaradi možnosti izgube gospodarskega vodstva, srednje bogate države se ukvarjajo z možnostmi dohitevanja naprednih gospodarstev, manjše in manj razvite države, pa izkoriščajo svoje konkurenčne prednosti. Evropska unija je tako leta 2000 sprejela Lizbonsko strategijo, katere uresničitev naj bi jo postavila v sam vrh svetovnega gospodarstva.

Slovenija je zadnja leta večino svojih ciljev in usmeritev podredila prehodu iz tranzicijske države k pravnomočni članici Evropske unije. Za uresničitev zelenih ciljev je leta 2001 postavila Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije za obdobje 2001-2006. Zadnje raziskave kažejo, da je ob zmanjšanju zaostanka na gospodarskem področju uspela ohraniti osnovna socialna in okoljska ravnovesja ter kakovost življenja svojih prebivalcev. Z vstopom v Evropsko unijo pa je Slovenija prevzela Lizbonsko strategijo, kot del nacionalne strategije in s tem tudi cilj, postati najbolj konkurenčno in dinamično gospodarstvo na svetu.

Namen in cilji diplomskega dela

Osnovni namen diplomskega dela je preučiti uspešnost gospodarskega razvoja Slovenije, ki sledi ciljem trajnostnega povečanja blaginje. Zanima me predvsem uspešnost uresničevanja Strategije gospodarskega razvoja (v nadaljevanju SGRS) in povečevanje konkurenčnosti v obdobju 1999-2003. Evropska unija je z Lizbonsko strategijo načrtala svojo pot do povečanja gospodarske rasti v tekmi z ostalimi državami ter postavila cilje in merila za merjenje napredka. S kratko analizo gospodarskega napredka bom preučil koliko se je Evropska unija približala zastavljenim ciljem. Z vstopom v Evropsko unijo leta 2004, pa je Lizbonska strategija postala zavezujoč dokument tudi za Slovenijo. Tako bom s pomočjo temeljnih kazalnikov, ki jih Evropska komisija uporablja za vse članice ocenil razvoj slovenskega gospodarstva v obdobju 1999-2003. Opisana tema se mi zdi pomembna, ker v zadnjem desetletju prihaja v ospredje tekmovanje med gospodarstvi in ker nam ocena slovenskega razvoja skozi oči Evropske unije lahko poda nova spoznanja.

¹ V nadaljevanju bom izraz Evropska unija (tudi EU-25) uporabljal za Evropsko unijo 25 držav. V primeru obravnavanja »stare« Evropske unije, pa bom uporabljal okrajšavo EU-15.

Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo sem zasnoval v štirih poglavjih.

Razumevanje pojma konkurenčnosti in nacionalne konkurenčnosti je ključnega pomena za analizo in primerjavo gospodarskih prostorov med seboj. Poleg omenjenega sem v *prvem poglavju* predstavil metode merjenja nacionalne konkurenčnosti najbolj priznanih inštitutov v Evropi.

V *drugem poglavju* sem predstavil Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije kot temeljni dokument pri spodbuditvi gospodarskih, političnih in sociokulturnih dejavnikov za povečanje konkurenčnosti gospodarstva in učinkovitosti države ob hkratni skrbi za ohranjanje socialne stabilnosti prebivalstva.

Eden glavnih dokumentov Evropske unije, ki v zadnjem času buri duhove je tako imenovana Lizbonska Strategija. V kolikor bo le-ta uresničena, bo Evropska unija postala najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju zasnovano, gospodarstvo na svetu. Poleg same strategije, sem v *tretjem poglavju* analiziral tudi temeljne kazalnike razvoja Evropske unije oziroma ocenil njen napredek pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije v obdobju 1999-2003.

V *četrtem poglavju* sem s pomočjo temeljnih kazalnikov Lizbonske strategije analiziral napredek gospodarskega razvoja Slovenije ter s tem uspešnost uresničevanja SGRS in ciljev Lizbonske strategije. Gospodarsko, socialno in okoljsko razvitost Slovenije pa primerjam z razvitostjo razširjene Evropske unije.

V sklepu sem povzel vsa bistvena spoznanja iz vsebine diplomskega dela.

1 KONKURENČNOST

1.1 Definicija konkurenčnosti in nacionalne konkurenčnosti

Opredelitev konkurenčnosti se je v zgodovini ekonomske teorije in se bo v prihodnosti tudi še spreminja, predvsem pa se spreminjajo dejavniki konkurenčnosti. Skozi čas je konkurenčnost pridobivala vedno večjo razsežnost, od konkurenčnosti na mikro ravni do konkurenčnosti na ravni podjetij, industrije, regij, mest, države vse do globalne konkurenčnosti. Vendar pa lahko ugotovimo, da je makroekonomska konkurenčnost v veliki meri pogojena z mikroekonomsko konkurenčnostjo. Globalna konkurenčnost je postala eden glavnih faktorjev gospodarske rasti in razvoja ter izboljšanja življenjskega standarda in trenutno usmerja gospodarsko politiko Evropske unije.

Različni pristopi k opredelitvi koncepta konkurenčnosti so pripeljali do različnih definicij. Razlike izvirajo iz dejstva, da nekateri raziskovalci ob opredelitvi izhajajo iz “virov sredstev” konkurenčnosti”, drugi iz učinkovitosti organizacijskih procesov in spet tretji iz konkurenčne izvedbe (Hämäläinen, 2003, str. 9). Večina definicij pa opredeljuje konkurenčnost kot “merljivo” sposobnost proizvodnje mednarodno konkurenčnih izdelkov in storitev na način, ki državljanom zagotavlja trajnostni razvoj in zadovoljiv življenjski standard (Krugman, 1994, str. 28-44).

Še bolj zahtevna in kompleksna pa je opredelitev nacionalne konkurenčnosti, ki še ni v celoti razjasnjen koncept nove ekonomije. Porter definira nacionalno konkurenčnost z rastjo BDP, na katerega vpliva nacionalni diamant ter večja učinkovitost v uporabi in alokaciji dejavnikov ter zavračanje lastne proizvodnje nizko produktivnih dejavnosti in vidi kot edini koncept nacionalne konkurenčnosti nacionalno produktivnost (Porter, 1998, str. 84). Mednarodni inštitut za razvoj menedžmenta (v nadaljevanju IMD) definira nacionalno konkurenčnost² kot ekonomsko znanost, ki analizira politiko in njene aktivnosti, katere kreirajo sposobnost države, da razvije okolje, katero omogoča podjetjem ustvarjati višjo dodano vrednost in državljanom trajnostni razvoj (IMD The World Competitiveness Yearbook 2003, 2003, str. 702).

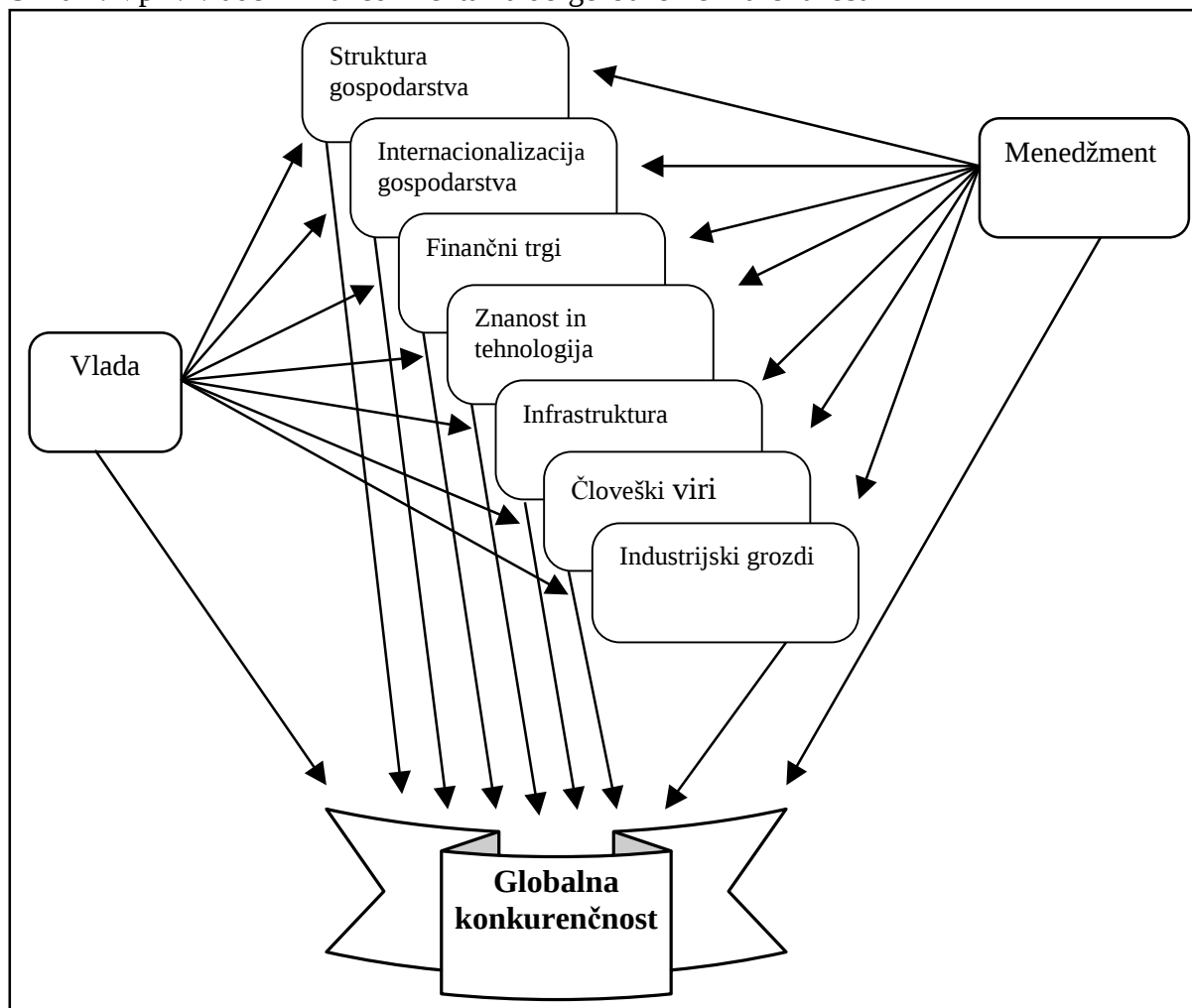
V definiciji IMD, kot tudi v ostalih lahko zasledimo pojem trajnostni razvoj, ki je eden ključnih faktorjev ob povečevanju konkurenčnosti in gospodarskemu razvoju. Trajnosten razvoj (Sustainable Development) je razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjih generacij brez ogrožanja potreb bodočih generacij (A Sustainable Europe for a Better World, 2001, str. 2). Koncept trajnostnega razvoja izhaja iz potrebe po vzdrževanju in dvigovanju življenjskega standarda prebivalstva ob zagotavljanju dolgoročne gospodarske rasti ter varstva okolja. Njegov pomen je viden ob pregledu visoke škode (onesnaženje voda, zraka, neracionalna uporaba energetskih virov, povečanje razlik med bogatimi in revnimi državami), ki jo naravi in ljudem povzroča dosednji razvoj.

Vloga države pri oblikovanju konkurenčne strategije in samo oblikovanje konkurenčne strategije se je v skladu z razvojem ekonomije in gospodarstva spreminjala. V preteklosti je bila vladna politika predvsem orientirana k spodbujanju in razvoju velikih korporacij, ki so bile takrat ključni igralci globalnega gospodarstva. Novejši pristop vladnih politik, pa namenja več pozornosti mikroekonomskim reformam, vzpostavljanju industrijskih grozdov, pospeševanju inovativnosti in socialnim vprašanjem (Porter, 2000, str. 14). Dandanes je koncept konkurenčnosti osnova za postavljanje vladnih politik in razlog za dejavno vključevanje v razvoj gospodarstva.

Vpliv vlade in pa tudi menedžmenta na nacionalno konkurenčnost lahko prikažemo tudi s spodnjo sliko, ki ponazarja preko katerih dejavnikov lahko omenjena subjekta vplivata in razvijata nacionalno konkurenčnost.

² Akademska definicija.

Slika 1: Vpliv vlade in menedžmenta na dolgoročno konkurenčnost

Vir: Kovačič, 2004, str. 24.

1.2 Metode merjenja nacionalne konkurenčnosti

Ocena konkurenčnega okolja pomaga oblikovati vladno politiko in gospodarsko strategijo za dvig konkurenčnosti. Ocenitev notranjega okolja omogoča sliko o nacionalnih konkurenčnih prednostih in slabostih, medtem ko analiza zunanjega okolja omogoča sliko o možnostih države in o nevarnosti na globalni ravni (Kotler, Jatusripitak, Maesincee, 1999, str. 160-161).

Za merjenje konkurenčnosti so institucije kot so Svetovna banka, OECD, IMD, WEF, Eurostat in Ameriški urad za konkurenco razvile različne metode. V Sloveniji je Gospodarska zbornica Slovenije merila konkurenčnost gospodarstva z 22 anketnimi indikatorji konkurenčnosti, leta 1998 pa je razvila nacionalni sistem merjenja v obsegu 62 kazalcev in pripravila podatkovno osnovo za obdobje od 1995 do 1998. Leto poprej pa je urad za makroekonomske zadeve in razvoj (UMAR) napravil poizkus eksperimentalne ocene nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije po metodologiji svetovnega ekonomskega foruma (World Economic Forum, v nadaljevanju WEF). Slovenija se je prvič pojavila v

sistemu ocenjevanja nacionalne konkurenčne sposobnosti IMD leta 1999 in v WEF 2001 (Gmeiner, 1998, str. 20; Gmeiner, 2001, str. 13-33).

Metodologija merjenja nacionalne konkurenčnosti se razvija v vse kompleksnejši sistem spremljanja, analiziranja in prognoziranja razvoja. V tem primeru kompleksnost pomeni, da merimo in analiziramo skupaj stroškovne, sociološke, pravno-varnostne in ekološke komponente konkurenčne sposobnosti, ki skupaj oblikujejo nivo blagostanja in trajnostni razvoj (Figar, 2004, str. 5). Najpopolnejšo sliko nacionalne konkurenčnosti oziroma globalne konkurenčnosti držav pa lahko dobimo z metodo merjenja, ki zajema kombinacijo anketnih in statističnih indikatorjev. Med najbolj priznane metode tovrstnega merjenja pa sodita metodi Mednarodnega inštituta za razvoj menedžmenta iz Lozane (IMD) in Svetovnega ekonomskega foruma v Ženevi (WEF).

1.3 Metoda Svetovnega ekonomskega foruma (WEF)

WEF konkurenčnost definira kot sistematično spremljano narodnogospodarsko sposobnost, ki preko dveh sinteznih indeksov konkurenčnosti identificira razvojne usmeritve in izzive, s katerimi se soočajo vlade na različnih razvojnih stopnjah, s ciljem trajnostnega razvoja (Global Competitiveness Report 2002-2003, 2003, str. 55).

Medtem, ko se IMD pri merjenju sposobnosti nacionalne konkurenčnosti osredotoči na privlačnost države za naložbe in povečanje izvoza vsako leto, pa je za WEF pomembnejši gospodarski razvoj države v srednjeročnem obdobju in analizira dejavnike, ki oblikujejo dolgoročno gospodarsko rast.

WEF v letu 2003 razvršča 102 državi na podlagi dveh globalnih indeksov konkurenčnosti; indeksa rasti konkurenčnosti (Growth Competitiveness Index) in indeksa tekoče konkurenčne sposobnosti (Current Competitive Index). Prvi izraža sposobnost države za rast (BDP in blagostanja) v naslednjih petih letih, drugi pa na podlagi mikroekonomskih kazalcev meri niz institucij, tržnih struktur in ekonomskih politik, ki prispevajo k napredku v tekočem obdobju. Indeks sta sestavljena s selektivnim izborom iz niza 34 kvanitativnih kazalcev in z anketo zbranih ocen (140) glede gospodarskih faktorjev, za katere ni statističnih baz. V letu 2001 je WEF predstavil še dva indeksa merjenja trajnostnega razvoja; okoljski trajnostni indeks (Environmental Sustainability Index) in indeks pripravljenosti na prihodnost (Readiness for the Future Index). Prvi indeks je kazalec okoljskega stanja in trajnostnega razvoja, drugi pa nekakšna zmes med konkurenčnimi indikatorji in indikatorji trajnostnega razvoja in je sestavljen iz štirih skupin dejavnikov: trajnostni razvoj gospodarstva, korektnost in uresničevanje pričakovanj posameznikov, stopnja družbene harmonije in potencial za prihodnji razvoj (Global Competitiveness Report 2002-2003, 2003, str. 75).

Kazalci po metodologiji WEF za izračun GCI so združeni v naslednje skupine (Global Competitiveness Report 2002-2003, 2003, str. 60):

- kvaliteta in učinkovitost v splošni strukturi,
- tehnološke inovacije in difuzija,
- podjetniška strategija,
- javne institucije v službi pravne varnosti,
- agregatni narodnogospodarski profil,
- makroekonomsko okolje,
- informacijska in komunikacijska tehnologija,
- javne institucije s pooblastilom preganjanja korupcije,
- domača konkurenca,
- razširjenost in kvaliteta mrežnega delovanja (clustri),
- okoljska politika.

1.4 Metoda Mednarodnega inštituta za razvoj menedžmenta (IMD)

IMD opredeljuje nacionalno konkurenčnost kot ekonomsko znanost, ki analizira politiko in njene aktivnosti, katere kreirajo sposobnost držav, da razvijejo okolje, katero omogoča podjetjem ustvarjati višjo dodano vrednost in državljanom trajnostni razvoj. (IMD The World Competitiveness Yearbook 2003, 2003, str. 702).

Metodologija merjenja nacionalne konkurenčnosti po IMD zajema analizo 60 držav in regij na podlagi 323 kriterijev, ki so najprej združeni v 20 podskupin in nato v štiri skupine; ekonomske spremembe (83), učinkovitost države (77), učinkovitost menedžmenta (69) in infrastrukture (94). Vsaka podskupina predstavlja ponder 5%, neglede na število kriterijev v njej. Izračun konkurenčnosti IMD opravi na podlagi standardne mere odklona, ki jo izračuna za vsak posamezen kriterij. Metoda merjenja zajema kombinacijo količinskih (statističnih) in kakovostnih (anketnih) indikatorjev. Med statistične indikatorje³ je vključenih 211 kriterijev, od katerih jih 129 predstavlja podlago za izračun nacionalne konkurenčnosti in rangiranje držav in preostalih 82 predstavlja koristne analitične informacije. Med anketne indikatorje je vključenih 112 kriterijev oziroma 112 vprašanj na katere odgovarja višji in srednji menedžment podjetij v preučevanih državah in regijah (IMD The World Competitiveness Yearbook 2003, 2003, str 742-747). Prednost letopisa IMD predstavlja analitična vrednost bogastva posameznih kazalcev, ki so predvsem pomembni pri investicijskem in poslovnem odločanju.

³ Statistični indikatorji predstavljajo približno dve tretjini ocene konkurenčnosti, preostali del ocene pa predstavljajo anketni indikatorji.

Slika 2: 20 podskupin kriterijev konkurenčnosti po IMD

EKONOMSKE SPREMEMBE	UČINKOVITOST DRŽAVE	UČINKOVITOST MENEDŽMENTA	INFRASTRUKTURA
Domače gospodarstvo	Javne finance	Produktivnost	Osnovna infrastruktura
Mednarodna menjava	Fiskalna politika	Trg delovne sile	Tehnološka infrastruktura
Mednarodne naložbe	Institucionalni okvir	Finance	Znanstvena infrastruktura
Zaposlenost	Podjetniška zakonodaja	Poslovna praksa	Zdravstvo in okolje
Cene	Družbeni (socialni) okvir	Stališča in vrednote	Šolstvo

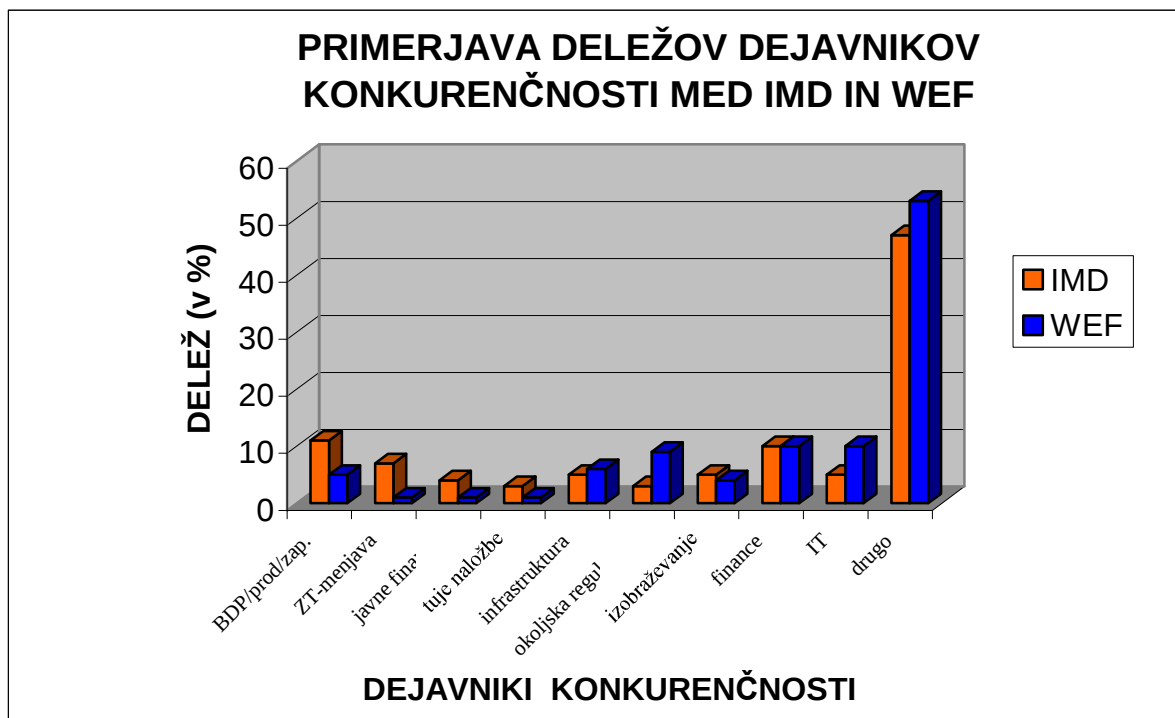
Vir: IMD The World Competitiveness Yearbook 2003, 2003, str. 743.

1.5 Razlika med IMD in WEF metodologijo merjenja konkurenčnosti

Ekonomisti očitajo metodološko nedoslednost IMD, ker so v kazalcih zajeta tudi nekatera merila, ki so posledica in ne izvor nacionalne konkurenčnosti⁴. Razliko lahko opazimo tudi pri načinu merjenja konkurenčnosti, medtem ko pri IMD delež anketnih indikatorjev predstavlja tretjino, pa pri WEF predstavljajo večino indikatorjev. V metodologiji WEF je močno opazen pomen poslovnega okolja oziroma determinante diamanta konkurenčnih prednosti avtorja Michaela Porterja, ki je tudi tesni sodelavec svetovnega ekonomskega foruma. Strokovnost posameznih merenj se tudi razlikuje v ponderiranju posameznih indikatorjev, medtem ko so pri IMD ponderji skupin kriterijev isti, pa je WEF razvil sistem različnih ponderjev za različne skupine držav glede na razvitost (Gmeiner, 2001, str.31). Poročilo WEF bolj poudarja maksimiranje funkcij blaginje kot IMD, ki bolj izpostavlja kvaliteto poslovnega okolja. Razlog zakaj se Slovenija višje uvršča v WEF poročilu kot IMD lahko pojasnimo s tem, da se uvršča višje pri kvaliteti življenja kot pri poslovnem okolju. Metodologija WEF je tako bolj primerna za potrebe makroekonomistov, medtem ko je za mednarodne podjetnike in vlagatelje analitična vrednost specifičnih kazalcev IMD vrednejša (Kovačič, 2004, str. 90-110). Zavedati pa se moramo, da se metodologije merjenja nacionalne konkurenčnosti ves čas spreminjajo in sledijo gospodarskemu razvoju in spremembam, oziroma ga lovijo.

⁴ Na primer: tuje naložbe, produktivnost in ugodna zunanje trgovinska bilanca naj bi bile posledica visoke konkurenčnosti in ne njen izvor.

Slika 3: Delež posameznih dejavnikov konkurenčnosti po IMD in WEF za leto 2000

Vir: Kovačič, 2004, str. 103-104; Lastni prikaz.

2 STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE

2.1 Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006

Slovenija že nekaj let spada med najrazvitejše tranzicijske države in dohiteva Evropsko unijo ter po kupni moči že presega 75 odstotkov njenega povprečnega BDP. Mednarodne primerjave dokazujejo, da smo uspešni na področju makroekonomskih pogojev gospodarjenja in tudi pri zagotavljanju uravnoteženega socialnega in okoljskega razvoja. Večina kritik in pomanjkljivosti pa se nanaša na podjetniško konkurenčnost, delovanje javne uprave in učinkovitost celotnega javnega sektorja (Program za učinkovit vstop v Evropsko unijo, 2003, str. 4).

Razvojne strategije v Sloveniji, ki so nastale v tranzicijskih razmerah (na primer Strategija gospodarskega razvoja: Približevanje Evropi – Rast, konkurenčnost in integriranje, 1995 in Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo, 1998) so poudarjale predvsem makroekonomsko stabilizacijo, mikroekonomsko prestrukturiranje ter prilagoditev institucionalnega okvira za oblikovanje uspešnega tržnega gospodarstva. Oblikovanje lastne države, zaostrovanje mednarodne konkurence in tekmovalnosti, vzpostavitev pravil tržnega gospodarstva in priprava na vstop v EU pa so zahtevale novo razvojno politiko. Razvojno politiko, ki je celovita in usklajena okrepitev konkurenčne sposobnosti in prilagodljivosti gospodarstva in države za ofenzivno izkoriščanje razvojnih priložnosti in za obvladovanje

tveganj. Slovenija je v skladu s tem pripravila novo razvojno usmeritev, načrtano s Strategijo gospodarskega razvoja 2001-2006 (sprejeta na 38. seji Vlade RS dne 26. julija 2001). Strategija ponuja konceptualno osnovo za razvojni premik, podaja osnovne mehanizme in usmeritve ukrepanja države ter številčno izraža ambiciozen razvojni scenarij.

Strategija gospodarskega razvoja Slovenije je opredeljena kot temeljni strateški dokument države, ki na podlagi problemske analize opredeljuje dejavnike gospodarskega razvoja, dolgoročne cilje in ciljni razvojni scenarij ter osnovne usmeritve delovanja države. Predstavlja strateški okvir za pripravo predloga proračuna in se kot usmeritev upošteva pri določanju državnih razvojnih prioritet, makrofiskalnih okvirov javnih financ ter programov in projektov v smislu programske-funkcionalne klasifikacije javnofinančnih odhodkov. Strategija je tako izhodišče za pripravo Državnega razvojnega programa Slovenije, ki izhodišča in usmeritve prevede v konkretne programe oziroma projekte na prednostnih razvojnih področjih.

“Osnovni cilj Strategije gospodarskega razvoja 2001 – 2006 je trajnostno povečanje blaginje prebivalcev in prebivalk Slovenije, ki jo opredelimo kot uravnoteženo celoto njene gospodarske, socialne in okoljske sestavine” (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 5). Povečanje blaginje kot cilj vključuje poleg materialnih tudi nematerialne sestavine, kot so osebnostni razvoj in samouresničevanje, vključenost v družbo in varnost, sodelovanje, razvoj individualne in kulturne identitete. Slovenija se opredeljuje za trajnostni razvoj, ki se izraža strukturno (skozi tri sestavine blaginje), medčasovno (medgeneracijsko) in prostorsko (s poudarkom na regionalni skladnosti razvoja). Doseganje cilja je merljivo s celovitim povečanjem blaginje, izmerljive z bruto domačim proizvodom na prebivalca in sistemom indikatorjev (indikator človekovega razvoja, indikator trajnostnega razvoja, itd.) za spremljanje in vrednotenje njenega uresničevanja ter številčno opredeljenimi pričakovanimi učinki razvoja (razvojni scenarij). Strategija opredeljuje temeljne mehanizme in usmeritve resornih politik na gospodarskem področju za doseg njenih ciljev, pri čemer je temeljno izhodišče koncept kompleksne konkurenčnosti držav. Konkurenčnost narodnega gospodarstva pa opredeljuje kot »merljivo sposobnost proizvodnje mednarodno konkurenčnih izdelkov in storitev na način, ki državljanom zagotavlja trajnostni razvoj in zadovoljiv življenjski standard« (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 36).

Osnova za oblikovanje nove razvojne paradigme so gospodarski, socialni in okoljski razvojni dejavniki, spoznanje ključnih pomanjkljivosti pri njihovi razvitosti pa osnova za opredelitev mehanizmov za uresničenje Strategije.

Glavna razvojna naloga **gospodarskega** dejavnika je izboljšanje konkurenčne sposobnosti in inovativnosti gospodarstva z ofenzivnim prestrukturiranjem podjetniškega sektorja ter razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije in infrastrukture ter nadaljevanjem programa investicij v gospodarsko infrastrukturo. Pomen **človeškega** razvojnega dejavnika narašča skladno z vlogo, ki jo imajo pri globalni konkurenčnosti znanje, inovativnost,

ustvarjalno izkoriščanje in obvladovanje informacij, organizacija in vodenje ter drugi kakovostni dejavniki. Z vidika Strategije to pomeni povečanje, vloge socialnih odnosov in varnosti, izobraženosti, usposobljenosti ter zdravja posameznika, pomena kulture in omike ljudi kot dejavnika oblikovanja vrednot, odprtosti in sodelovanja, ki omogočajo razvoj osebnih, kolektivnih in nacionalnih identitet v pogojih globalizacije in zaostrene konkurence. Razumevanje **okolja**, kot razvojnega dejavnika, pomeni nadgradnjo varovanja okolja z razvojnim aktiviranjem naravnih virov in storitev ter prostorskih struktur za ustvarjanje blaginje in varovanjem okolja pred netrajnostno rabo. Slovenija se bo morala usmeriti v lokalno razpoložljive čiste in obnovljive vire, izvajati okoljevarstvene ukrepe, z investiranjem izboljšati infrastrukture obveznih lokalnih javnih služb, sistemov zbiranja, odvodnje in čiščenja voda, urediti odlaganje trdih odpadkov. Okoljevarstveni ukrepi pa bodo morali biti usmerjeni v krepitev politike razvoja okolja z namenom minimiziranja škode v okolju in optimiranju blaginjskega donosa okoljskega kapitala.

Delovanje vlade je eden pomembnih dejavnikov kompleksne konkurenčnosti države. Strategija razvoja gospodarstva pa tako zahteva spremenjeno vlogo države ter oblikovanje ekonomske in razvojne politike v sodelovanju z drugimi pomembnimi družbenimi akterji⁵. Poleg umikanja države iz neposrednega upravljanja javnih služb in gospodarske infrastrukture, bo v Sloveniji potreben umik države iz neposrednega upravljanja gospodarskih služb⁶.

Strategija opredeljuje tudi dodatne pogoje, ki bi jih lahko poimenovali »dolгови države« za njeno uspešno uresničitev. Potrebno je čimprej dokončati »tranzicijske naloge«: dokončati pravni okvir za delovanje uspešnega tržnega gospodarstva, znižati inflacijo na raven, ki bo omogočala vključitev v EMU, upočasniti realno rast bruto plač na zaposlenega od rasti produktivnosti dela in prestrukturiranje javnofinančnih odhodkov in prihodkov.

Strategija ne predvideva ukrepanja ali razvoja po posameznih dejavnostih oziroma gospodarskih sektorjih, ponuja pa enoten okvir za njihov uravnotežen razvoj. Strategija zato poudarja pomen partnerstva med državo in civilno družbo ter gospodarstvom, pomen razvoja mehanizmov za neposredno vplivanje nevladnih organizacij ter tako poskuša oblikovati čim širše razvojno soglasje v družbi.

Strategija ključne mehanizme spodbujanja razčlenjuje na pet osnovnih področij, na katerih se srečujejo in morajo usklajeno delovati ukrepi različnih ministrstev:

1. Prehod v na znanju temelječo družbo
2. Krepitev konkurenčnosti gospodarstva
3. Izboljšanje učinkovitosti države

⁵ Socialnimi partnerji, podjetniškimi skupinami, civilno družbo oziroma nevladnimi organizacijami, strokovnimi združenji, regionalnimi in lokalnimi pobudami, v okvir regionalnih ekonomskih grupacij in mednarodnih institucij.

⁶ Država ima še vedno visok delež lastništva v gospodarskih družbah, močan političen in strankarski vpliv na izbiro uprav velikih podjetij in posredno lastništvo prek paradržavnih finančnih skladov.

4. Politika za učinkovito operativno vključitev v notranji trg EU
5. Regionalno in prostorsko uravnotežen razvoj

V sledečih tabelah so prikazane usmeritve za krepitev konkurenčnosti Slovenskega gospodarstva oziroma dejavniki za učinkovito uresničevanje zastavljenih ciljev Strategije po posameznih temeljnih mehanizmih.

Tabela 1: Dejavniki uresničevanja mehanizma: **Prehod v na znanju temelječo družbo**

DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA	
Politika razvoja človeških virov	Povečanje celotnih (javnih in zasebnih) vlaganj v izobraževanje in usposabljanje. Zagotavljanje kvalitetnega izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh izobraževanja. Dvig izobrazbene ravni odraslih (koncept vseživljenjskega učenja). Dvig pisnih spretnosti celotnega prebivalstva. Povečanje odgovornosti in motivacije delodajalcev za izobraževanje/razvoj zaposlenih.
Politika trga delovne sile in zaposlovanja v povezavi z migracijsko politiko	Povečanje zaposljivosti prebivalstva (prvi steber). Spodbujanje podjetništva (drugi steber). Spodbujanje prilagodljivosti podjetij in posameznikov v smislu skrajševanja delovnega časa in razvoja fleksibilnih oblik delovnih razmerij (tretji steber). Zagotavljanje enakih možnosti dostopa do zaposlitve in napredovanja za oba spola (zmanjševanje razlik v plačah). Pri priseljevanju pritegniti v Slovenijo deficitarne poklicne kategorije^a. Pri odseljevanju destimulirati odhod mladih in usposobljenih kadrov.
Izgradnja informacijsko-komunikacijske infrastrukture in razvoj novih storitev	V okviru pospeševanja vlaganj v izobraževanje in strokovno usposabljanje, posebej poudariti znanja in veščine potrebne za izkoriščanje priložnosti, ki jih ponuja informacijska družba. Deregulacija in liberalizacija telekomunikacijskega sektorja^b. Vzpostavitev sodobne telekomunikacijske infrastrukture. Razvoj novih storitev^c. Povečanje vlaganj v raziskave in razvoj tehnologij za prehod v informacijsko družbo. Uvajanje sodobne in učinkovite državne uprave^d.
Raziskovalno-razvojna politika in tehnološki razvoj	Spodbujanje večjega raziskovalno-tehnološkega sodelovanja podjetij med seboj in z raziskovalno sfero. Povečanje absorpcijske sposobnosti za prenos tehnologije in inovacij. Večja vlaganja v raziskave in razvoj. Razvoj raziskovalnih inštitutov in enot v zasebni lasti. Razvoj spodbudnega okolja za tehnološki razvoj. Vključevanje znanstveno-raziskovalnega potenciala Slovencev po svetu.

Opombe: **a** - Predvsem v tehničnih poklicih in na področju informatike; **b** - Privatizacija dominantnega operaterja ter omogočen hiter dostop do interneta po konkurenčnih cenah celotnemu prebivalstvu; **c** - Oblikovanje politike in mehanizmov za spodbujanje razvoja informacijsko-komunikacijskih, poslovnih in finančnih storitev (oblikovanje skladov tveganega kapitala); **d** - Državne uprave, ki bo zagotavljala čimveč javnih storitev gospodarskim subjektom in državljanom preko informacijsko-komunikacijske infrastrukture.

Vir: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001. str. 48-62; Lastni prikaz.

Tabela 2: Dejavniki uresničevanja mehanizma: **Krepitev konkurenčnosti gospodarstva**

DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA	
Oblikovanje konkurenčnega podjetniškega sektorja	Dokončanje tranzicijskega prestrukturiranja podjetniškega sektorja. Reševanje problema izgubarskih podjetij brez perspektive. Oblikovanje pogojev za ofenzivni razvoj konkurenčnega podjetniškega sektorja ^a .
Internacionalizacija	Odpravitve ovir za internacionalizacijo. Izhajanje iz dejanskih potreb podjetij. Fleksibilnost, transparentnost in dolgoročna usmerjenost. Prilagodljivost in redefiniranje politike. Izhajanje iz holističnega koncepta internacionalizacije. Spodbujanje vhodnih in izhodnih neposrednih tujih investicij.
Povezovanje majhnih in srednjih podjetij	Spodbujanje podjetništva. Spodbujanje prenosa tehnologij, ki omogočajo prodor in obstanek na mednarodnih trgih. Formiranje skladov rizičnega kapitala, intenzivnejše povezovanje javnih in privatnih sredstev. Razvoj podpornega okolja za prostorsko pospeševanje razvoja malih in srednje velikih podjetij ^b .
Odpravljanje administrativnih ovir za poslovanje in investiranje	Analiziranje regulativnih in administrativnih problemov. Primerjava postopkov z najučinkovitejšimi rešitvami v državah EU. Implementiranje rešitve.
Razvoj učinkovitega finančnega sistema	Povečanje konkurence med ponudniki finančnih storitev ^c . Nadaljnje prestrukturiranje ponudnikov finančnih storitev ^d . Izboljšave na področju nadzora ^e .
Oblikovanje učinkovitega javnega sektorja	Realizacija obstoječih programov izgradnje gospodarske infrastrukture ^f . Pripravi prednostne programe po posameznih segmentih gospodarske infrastrukture. Opredelitev segmentov gospodarske infrastrukture za privatizacijo. Priprava zakonodaje za vključitev privatnega sektorja v izgradnjo in financiranje gospodarske infrastrukture. Vzpostavitev potrebne institucije. Vzpostavitev sistemske rešitve za financiranje komunalne infrastrukture. Zagotoviti kadrovske, organizacijske in finančne pogoje neodvisnim institucijam za nadzor posameznih segmentov infrastrukturne dejavnosti. Povečanje transparentnosti procesov, po katerih se vodijo javni razpisi.

Opombe: **a** - Zlasti s pospeševanjem novih domačih in tujih vstopov na trg, odpravljanje administrativnih ovir za naložbe, s spodbujanjem internacionalizacije gospodarstva in s spodbujanjem razvoja malih in srednje velikih podjetij; **b** - Ustrezna infrastruktura in ponudba zemljišč, investitorji v infrastrukturne projekte, strokovno usposobljeni menedžerji infrastrukturnih ustanov; **c** - Odločnejše odpiranje finančnega prostora za nove ponudnike, proces privatizacije obeh velikih državnih bank (NLB in NKBM), povečanje kapitalizacije in likvidnosti trga, diverzifikacijo investitorjev; **d** - Proces notranjega prestrukturiranja in konsolidacije bank in zavarovalnic; **e** - Krepitev nadzora finančnih institucij prek enotne nadzorne institucije za vse tri segmente finančnega sektorja ali pa z okrepljenim sodelovanjem obstoječih treh nadzornih institucij; **f** - Na področju izgradnje cestnega omrežja, modernizacije železnic, povezovanja telekomunikacijskih mrež in investicij v komunalno infrastrukturo ter prenosno energetska omrežje.

Vir: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 62-84.

Tabela 3: Dejavniki uresničevanja mehanizma: **Izboljšanje učinkovitosti države**

DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA	
Reforma javne in državne uprave	Krepitev strokovne usposobljenosti državne uprave. Sistemske z enotnimi merili urejen način oblikovanja plač v javnem sektorju. Uvajanje načel in postopkov novega javnega upravljanja s prožnejšo organizacijsko strukturo^a. Oblikovanje pokrajin zaradi možnosti konkurenčnega povezovanja in tekmovanja pokrajin na notranjem evropskem trgu. Vzpostavljanje partnerskega odnosa med državo in državljani. Ustrezna organiziranost vlade za vodenje ekonomske in razvojne politike.
Depolitizacija oziroma profesionalizacija uprave	Zmanjšanje vloge države pri upravljanju gospodarskih subjektov. Izločanje neupravnih funkcij iz neposredne državne pristojnosti.
Zagotavljanje večje razvojne vloge javnih financ in javnofinančno ravnotežje	Javnofinančni viri: Potreba po javnofinančnem ravnotežju v bližnji prihodnosti ne omogoča večjega zniževanja davčne obremenitve. Opustitev tistih davkov, ki socialno, ekonomsko ali javnofinančno niso več primerni, sprejemljivi ali dovolj izdatni. Možnost uvedbe novih virov (davkov). Spremembe pri davku iz dohodka^b. Prispevki za socialno varnost, ki jih plačujejo prebivalci, se ne bodo znižali. Premoženje pridobljeno iz okvira dodatnega pokojninskega in dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja bo v največji meri oproščeno obdavčitve. Obdavčitev premoženja (nepremičnin). Preučitev smiselnosti zvišanja splošne stopnje davka na dodano vrednost. Nespremenjena efektivna davčna stopnja na dobiček. Povečanje absorpcijske sposobnosti za uspešen transfer virov iz EU. Javnofinančni izdatki: Prenos javnofinančnih izdatkov in storitev v zasebno financiranje in izvajanje. Obvladovanje stroškov storitev, ki se financirajo iz javnofinančnih virov. Prestrukturiranje javnofinančnih izdatkov^c.

Opombe: **a** - Odpravljanje birokratskih ovir v predpisih, postopkih in praksi dela, modernizacija poslovanja in elektronska komunikacija z uporabniki ter upoštevanje zadovoljstva uporabnikov kot pomembno merilo uspešnosti dela; **b** - Širjenje davčne osnove ter prestrukturiranje olajšav; **c** - V smeri, ki bo omogočala več prostora za spodbujanje tehnološkega posodabljanja in vlaganj v človeški kapital (izobraževanje, raziskave in razvoj, informatiko in aktivno politiko zaposlovanja).

Vir: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 85-93.

Tabela 4: Dejavniki uresničevanja mehanizma: **Politika za učinkovito operativno vključitev v notranji trg EU**

DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA	
Politika konkurence	Uskladitev ciljev mikroekonomske politike in politike konkurence s trendom konkurenčnosti. Zagotoviti transparentno izvajanje politike konkurence^a. Ocenjevati medsebojne učinke izvajanja ukrepov mikroekonomske politike povečanja konkurenčnosti na konkurenco. Upoštevati odločitve in usmeritve privatnih pravnih postopkov sodišč glede temeljnih pravic in svoboščin konkurence in kooperacije na trgu domačih in tujih oškodovancev. Okrepiti analitične podlage vodenja politike konkurence.
Državna pomoč	S horizontalnimi pravili določanje pomoči za raziskovanje in razvoj, varstvo okolja, mala in srednje velika podjetja, zaposlovanje in usposabljanje ter pod določenimi pogoji za reševanje in prestrukturiranje malih in srednje velikih podjetij. Selekcionirano prestrukturiranje velikih podjetij prek regionalnih kriterijev. Pospeševanje tehnološkega razvoja. Reševanje okoljskih problemov z različnimi horizontalnimi pomočmi. Povezovanje državnih pomoči s strukturno pomočjo EU. Zgraditev ustreznega sistema za nadzor učinkov podeljenih državnih pomoči.
Politika ekonomskih odnosov s tujino	Utrditi medsebojno sodelovanje med subjekti, ki so vezani na politiko ekonomskih odnosov s tujino^b. Pripraviti slovenska podjetja in javno upravo na vključevanje in v izrabljanje storitev različnih formalnih in neformalnih struktur v EU^c. Zagotoviti kvaliteto in stalnost kadrov v vladi in GZS na področju ekonomskih odnosov s tujino. Oblikovati sistem opozarjanja različnih komisij EU, o vseh (novih) problemih v mednarodnem poslovanju, ki jih zaznajo državni organi, trgovske asociacije ali posamezne skupine podjetnikov.

Opombe: **a** - S sodobnimi pravnimi in ekonomskimi zahtevami ter z implementacijo institucionalnih praks Sloveniji primerljivih držav; **b** - Na primer: medsebojno sodelovanje med ministrstvi, ki bodo izvajala "skupni trgovski politiki EU" komplementarni politiki, med Komisijo in slovensko vlado ter med evropskimi organi in slovenskimi poslovneži; **c** - Industrijska združenja, interesne skupine, banke podatkov, podporne aktivnosti na ravni EU.

Vir: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 93-101.

Tabela 5: Dejavniki uresničevanja mehanizma: **Regionalno in prostorsko skladen razvoj**

DEJAVNIKI URESNIČEVANJA MEHANIZMA	
Regionalno skladen razvoj	Krepitev regionalnih središč nacionalnega pomena. Vključevanje v evropsko regionalno politiko. Krepitev vloge prostorskega planiranja kot dejavnika gospodarskega razvoja. Oblikovanje sodobne zemljiške politike. Izkoristiti lego Slovenije na križišču petega in desetega vseevropskega prometnega koridorja. Nadaljevanje začete reforme kmetijske politike v funkciji razvoja podeželskega prostora.
Prostorsko skladen razvoj	Preusmeritev iz dosedaj pretežno ruralne v urbano naravnano politiko^a. Policentričen razvoj nacionalno pomembnih regionalnih središč na principu decentralizacije koncentracije. Konsolidacija somestij, ki z delitvijo funkcij in učinkovitim javnim prometom prevzamejo vlogo manjkajočih večjih središč. Prostorska kohezivnost države oziroma regij. Ohranitev in razvijanje kakovosti narave in kulturne krajine na osnovi uravnoveženja med rabo in varovanjem lokalnih in drugih obnovljivih virov.

Opomba: **a** - Kar pomeni, uveljavitev spoznanja, da so mesta središča in vozlišča inovacij, nosilci in motorji razvoja in sodobni habitat večine prebivalstva.

Vir: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 101-109.

Strategija razvoja pa poleg petih ključnih mehanizmov vključuje tudi okoljske in socialne razsežnosti trajnostnega razvoja. Prednostni ukrepi za spodbuditev razvoja okolja so; povečati javnofinančno učinkovitost formiranja in razporejanja okoljevarstvenih sredstev, uvajanje sistematičnega spremljanja, analiziranja in projiciranja sprememb stanja okolja (izvajanje Nacionalnega programa), polno implementirati sistemsko zagotovljeno vplivnost okoljskih argumentov pri oblikovanju razvojnih usmeritev, programov in ukrepov, poglobiti okoljsko davčno reformo ter varstvo okolja povezati s sektorskimi in regionalnimi politikami v funkcionalno celoto okoljskega razvoja Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 110-115).

Glavni mehanizmi politike socialnega razvoja so sistemi socialnega zavarovanja in javne službe na področju socialnega varstva, ki bodo izvajali ukrepe; povečanje virov za tradicionalno socialno varnost, zmanjševanje tveganj, povezanih z nevarnostjo socialne izključenosti, povečanje obsega in kakovosti ter individualizacija storitev na področju socialne varnosti (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006, 2001, str. 115-118).

2.2 Makroekonomski scenarij SGRS

Strategija vključuje tudi makroekonomski scenarij, ki je številčni izraz razvojne poti in je za Slovenijo realistično dosegljiv. Srednjeročne projekcije odražajo konsistentno videnje ekonomske politike, ki bi bila potrebna, da Slovenija doseže prestrukturiranje gospodarstva in družbe. Glavne usmeritve ekonomske politike, ki jih odraža scenarij so:

- Z ukrepi za povečanje konkurenčnosti, naj bi realna letna rast izvoza dosegla med 6 in 7,5%,
- Ohranitev deleža investicij v BDP na sedanji ravni (26 do 27,5%), vendar izboljšanje strukture naložb in učinkovitosti,
- Zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja (znižanje deleža javnofinančnih odhodkov v BDP ter njihovo prestrukturiranje),
- Zmanjšanje primanjkljaja tekočega računa plačilne bilance (na okoli 1,5% BDP).

Scenarij opredeljuje tudi tri ključna tveganja uresničitve:

- Stabilno in zmerno rastoče mednarodno gospodarsko okolje, ki ima prek izvoza vpliv na domačo proizvodnjo aktivnost in potrošnjo ter na rast slovenskega BDP,
- Zadostno domače varčevanje za ohranjanje in rahlo povečanje sedanje ravni investicij v BDP,
- Nepopolno uresničevanje usmeritev Strategije in predvidenih strukturnih reform.

Scenarij kljub opisanim omejitvam odraža konsistentno sliko makroekonomskega razvoja, ki bi ga lahko dosegli ob uresničevanju zapisanih strateških usmeritev. V okviru scenarijskih projekcij je bil pripravljen tudi prikaz osnovnih makroekonomskih indikatorjev (glej Tab. 6) (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006 - Povzetek, 2001, str. 39-49).

Tabela 6: Osnovni makroekonomski kazalci in predpostavke (realne stopnje rasti v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BDP	4,4	4,2	4,5	4,8	5,3	5,7
Zaposlenost	0,7	0,7	1,0	1,0	1,5	1,9
Produktivnost	3,7	3,5	3,5	3,8	3,8	3,8
Bruto plača na zaposlenega	2,3	2,7	3	3,2	3,1	3,2
Izvoz blaga in storitev	7,5	5,9	6,3	6,7	7,2	7,3
Uvoz blaga in storitev	4,5	6,2	6,4	7,0	7,1	7,2
Končna potrošnja (zasebna in državna)	2,6	3,5	4,0	4,3	4,6	4,9
Investicije v osnovna sredstva	2,6	6,6	6,6	6,6	6,6	7,2
Inflacija (povprečje leta)	8,5	6,4	5,1	4,8	4,5	3,7
Tečaj USD (SIT za 1 USD)	243,1	247,8	249,1	246,8	247,9	248,5
Tečaj EURO (SIT za 1 EURO)	217,0	225,0	232,0	236,7	237,7	238,2
Razmerje EURO/USD	0,89	0,91	0,93	0,96	0,96	0,96

Vir: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006 - Povzetek, 2001, str. 41.

3 LIZBONSKA STRATEGIJA

Na zasedanju Evropskega sveta marca 2000 v Lizboni so voditelji držav članic Evropske unije spoznali, da se Evropska unija sooča z izjemnimi spremembami, ki jih narekujejo globalizacija in na znanju zasnovano gospodarstvo. Zastavili so si strateški cilj, da Evropska unija do leta 2010 postane najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju zasnovano gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z novimi in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo. Z dopolnitvami na področjih raziskav in razvoja ter okolja je strategija postala celostna strategija razvoja Evropske unije. Postavljeni so bili zelo ambiciozni cilji, ki naj bi jih države članice dosegle do leta 2010 na podlagi korenitih strukturnih sprememb. Širši cilji vključujejo povečanje povprečne letne stopnje gospodarske rasti na 3% in povečanje stopnje zaposlenosti v Evropski uniji na 70% (v letu 1999 je bila 62%) ter s tem ustvarjenje 20 milijonov novih delovnih mest. Evropska unija je za uresničitev ciljev pripravila tako imenovano Lizbonsko strategijo, ki vključuje tako politično pobudo kot srednje in dolgoročne ekonomske reforme, merljive s kvantitativni in kvalitativni strukturnimi kazalci. Glavni mehanizem uresničevanja Lizbonske strategije je pripravljen časovni načrt za izpolnjevanje nalog in sprejete smernice, po katerih naj bi države članice vključile priporočila Evropske unije v nacionalne in regionalne programe (Lisbon review 2002-2003, 2002, str. 1-11; Lisbon review 2004, 2004, str. 1-11).

Lizbonska strategija vsebuje številne prednostne naloge, 28 glavnih in 120 stranskih ciljev ter 48 strukturnih kazalnikov (117, če jih nadalje razčlenimo po spolu in podskupinah) za spremljanje napredka. Na osnovi podatkov, ki jih posredujejo državni statistični uradi, Eurostat⁷ po posebni metodologiji izračunava strukturne kazalnike za posamezne države oziroma skupine držav. Voditelji članic se letno sestanejo na tako imenovanih spomladanskih vrhah (do sedaj: Lizbona 2000, Stockholm 2001, Barcelona 2002, Bruselj 2003, Bruselj 2004, Bruselj 2005), kjer na podlagi Zbirnega poročila (Eurostat, 2005) ocenijo uresničevanje strategije ter določijo nove prioritete, ki bi omogočile uresničitev ciljev določenih na Lizbonskem vrhu leta 2000. Prvotna Lizbonska strategija je bila tako že večkrat dopolnjena, kot na primer leta 2001 v Goeteburgu z usmeritvami na področju okolja in leta 2002 v Barceloni z usmeritvami na področju raziskovalne dejavnosti. Vendar je največja reforma Lizbonske strategije šele sledila ob približevanju prelomnici v letu 2005. Evropska komisija je takrat preučila pomanjkljivosti Lizbonske strategije in kot je dejal predsednik evropskega parlamenta Josep Borell, je bilo nalog, ciljev in mehanizmov merjenja enostavno preveč, da bi članice jasno vedele kaj je potrebno narediti. Članice so oddale kar 300 poročil, ki pa jih na koncu ni nihče pogledal (Kocbek, 2005, str. 15).

⁷ Statistični urad Evropske unije.

3.1 Revizija Lizbonske strategije

Evropska komisija je maja 2004 oblikovala skupino neodvisnih strokovnjakov, pod vodstvom nekdanjega Nizozemskega predsednika vlade Wim Koka, z namenom, da poda oceno uresničevanja zastavljenih ciljev pred vmesnim pregledom leta 2005. V novembru 2004 je skupina predstavila poročilo »Facing the Challenge« Evropski komisiji, v kateri je zaključila, da so rezultati nezadovoljivi ter da bo Evropska unija težko dosegla cilje, ki si jih je zastavila do leta 2010. Nezadostno izvajanje Lizbonske strategije bi lahko povzročilo znatne neto stroške za Evropo: v smislu manjše rasti, upočasnjene napredka glede stopnje zaposlitve in vedno večjega neskladja z pomembnejšimi gospodarskimi partnerji na področju izobraževanja in raziskovalno-razvojnih dejavnosti (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2004, str. 3). Razlogi, ki so navedeni v poročilu poleg težkih gospodarskih pogojev predvsem navajajo pomanjkanje politične proaktivnosti, preobremenjenost strategije, pomanjkanje jasnih ciljev, slabo koordinacijo in komunikacijo ter navzkrižja prioritet med članicami Evropske unije. V bitki z ZDA in hitro razvijajočimi se azijskimi državami, Evropska unija izgublja predvsem na področju gospodarske rasti, produktivnosti dela ter višine izdatkov namenjenih za raziskave in razvoj. Z vključitvijo novih članic v Evropsko unijo 1. maja 2004 je izpolnjevanje ciljev postalo še bolj zahtevno, tako iz organizacijskega vidika, kot iz vidika, da se je zaradi slabše razvitih novih članic večina strukturnih kazalcev poslabšala. Na drugi strani pa lahko Evropska unija uporabi izkušnje in dobre rezultate novih članic (Estonija, Litva, Latvija, Madžarska, Poljska, Slovenija, Slovaška in Češka) na določenih področjih, kot so gospodarska rast, rast produktivnosti dela ter zunanje investicije. Kokovo poročilo izpostavlja tudi pomembnost, ohranjanja Evropskega socialnega modela in vloge socialnih partnerjev pri izpolnjevanju Lizbonskih ciljev visoke neinflatorne gospodarske rasti in ustvarjanja novih in boljših delovnih mest ter socialne kohezije (Facing the chalange, 2004, str. 39-45).

Na zboru voditeljev Evropske unije v Bruslju, marca 2005 so predstavili spomladansko poročilo, ki je pokazalo, da po petih letih uresničevanja ciljev, EU zaostaja za načrtom na večini področjih. Kazalci napredka so sicer pokazali določen premik, vendar se je razkorak med gospodarsko rastjo Evropske unije in ZDA še povečal. Da bi EU pospešila sprejemanje reform je februarja 2005, pred spomladanskim evropskim svetom, predstavila izčrpen predlog prenove Lizbonske strategije, ki si prizadeva za poenostavitev in racionalizacijo procesov, povečanje učinkovitosti ukrepov in ustvarjanje podpore spremembam. Komisija se je soočila z izzivi in predstavila svoje predloge za strateške usmeritve Unije: *»ponovno oživljena gospodarska rast je ključnega pomena za blaginjo, lahko povrne polno zaposlenost in je temelj uspeha za socialno pravičnost ter priložnosti za vsakogar. Prav tako je ključna za položaj Evrope v svetu in sposobnost Evrope za spodbujanje virov glede na mnoge svetovne izzive.«* (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2005, str. 3). Zanimivo pa je, da je vrh evropske komisije s prenovljeno Lizbonsko strategija opustil ambiciozni cilj, po katerem bi EU do leta 2010 postala najkonkurenčnejše gospodarstvo na svetu (Mašanović, 2005, str. 1).

Prenovljena Lizbonska strategija se osredotoči na dve prednosti nalogi: zagotoviti večjo in stabilno gospodarsko rast ter ustvariti več in bolj kakovostnih delovnih mest. Prej razdrobljene cilje in mehanizme je strnila v tri skupine ukrepov, ki bodo Evropo ustvarile (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2005, str. 3):

- privlačnejšo za naložbe in delo,
- spodbujale znanje in inovacije, kot motor evropske rasti,
- ustvarile več in boljša delovna mesta.

Po mnenju komisije je pomembna tudi prenova izvajanja in upravljanja Lizbonske strategije, tako na evropski kot nacionalni ravni. Evropska komisija bo še naprej igrala osrednjo vlogo pri uvajanju politike in zagotavljanju njenega izvajanja, hkrati pa morajo države članice izvesti preostanek dogovorjenih lizbonskih reform. Ravno slednje naj bi bile večinoma odgovorne za počasnost izvajanja reform. Države članice bodo morale sprejeti nacionalne akcijske programe, ki bodo vsebovali ukrepe in cilje novega lizbonskega akcijskega načrta. Cilji in ukrepi naj bi ustrezali trenutnim razmeram v posameznih članicah in obsegajo področja mikroekonomskih in makroekonomskih zadev, proračuna, strukturnih reform ter zaposlovanja. Naloge za uresničitev priporočil naj bi članice zapisale v nacionalne akcijske programe, njihovo uresničevanje pa bi se pregledovalo enkrat letno. Slovenija bo pri pripravi nacionalnega akcijskega programa izhajala iz nove Strategije razvoja Slovenije, ki jo je vlada RS sprejela dne 23. junija 2005. Prav tako, pa bo Evropska unija poenostavila in poenotila poročanje s pripravo enega lizbonskega poročila o doseženem napredku na ravni EU in na nacionalni ravni (Hribernik, 2005, str. 17).

3.2 Analiza napredka Evropske unije pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije v obdobju 1999 - 2003

Izmed 48 strukturnih kazalnikov je Evropska komisija za Spomladanska poročila izbrala 14 krovnih kazalnikov, na podlagi katerih lahko primerjamo napredke posamezne članice Evropske unije in Evropsko unijo z drugimi gospodarstvi kot so ZDA in Japonska. Analize kažejo, da lahko razlikujemo med državami članicami z razmeroma boljšimi skupnimi dosežki (Danska, Luksemburg, Nizozemska, Avstrija, Švedska in Velika Britanija) in državami z razmeroma skromnimi dosežki (Grčija, Španija, Italija in Portugalska), kamor po večini spadajo tudi nove članice Evropske Unije. Največji napredek od leta 1999 so naredile Belgija, Francija in Grčija, medtem ko so Nemčija, Luksemburg, Avstrija in Portugalska precej razočarali na tem področju. Vse bolj jasno je, da se s težavami soočajo vse države članice in da morajo prav vse vložiti več truda, da dosežejo zaželeno rezultate. Odlašanje z izvajanjem strukturnih reform zavira pospeševanje gospodarske rasti.

V nadaljevanju sem na podlagi posameznih strukturnih kazalnikov (14) analiziral gospodarski napredek Evropske unije v obdobju 1999-2003. Gospodarsko, socialno in okoljsko razvitost sem se odločil primerjati z ZDA, ki so po meritvah nacionalne konkurenčnosti (IMD in WEF) v zadnjih letih visoko nad ostalimi državami. V Tabeli 7 na strani 21 prikazujem tudi podatke za Evropsko petnajsterico in določene kvantitativno postavljene cilje Lizbonske strategije.

Glede na prikazane podatke v Tabeli 7 na strani 21, vidimo da članice Evropske unije v obdobju 1999-2003 niso ustvarile zadostnega napredka pri doseganju ciljev. Kombinacija gospodarskih razlogov, mednarodne negotovosti, počasnega napredka v državah članicah ter postopna izguba politične osredotočenosti je speljala Lizbonsko strategijo s prave poti. Razkorak do enega najbolj konkurenčnih gospodarstev, ZDA, se je v omenjenem obdobju še poglobil. Povprečna letna **gospodarska rast** 25 članic Evropske unije izražena v BDP je bila v obdobju 1999 do 2003 2,1%, kar predstavlja velik razkorak do ciljne 3% letne rasti ter dodaten zaostanek za ZDA, kjer je bila povprečna letna gospodarska rast v enakem obdobju višja za pol odstotne točke (Eurostat, 2005). Kot odziv na to, bo Evropa morala graditi na svojih bogatih izkušnjah in raznolikosti, svojem edinstvenem socialnem modelu in pridobiti moč od svoje nedavne širitve, s katero je postala največji enotni trg in trgovinski sistem na svetu.

Produktivnost, drugi dejavnik rasti v Evropi upada že več kot desetletje. Stopnja rasti produktivnosti dela se od leta 2000 dalje giblje pod 1% (ZDA okoli 2%). ZDA so v letu 2003 dosegle 138,3% povprečne produktivnosti Evropske unije (glej Tab. 7, na str. 21). V sodobnih gospodarstvih je glavni vzvod za rast produktivnosti znanje, raziskave in razvoj, inovacije in izobraževanje. Drugi najodločilnejši dejavniki za dvig produktivnosti so boljše spretnosti delovne sile, večje naložbe ter uporaba informacijske in komunikacijske tehnologije v gospodarstvu ter zdravo konkurenčno okolje. Približno polovico rasti produktivnosti v sodobnih gospodarstvih predstavljajo informacijske in komunikacijske tehnologije, naložbe v katere pa so bile v Evropi nižje in kasnejše kot v ZDA, še posebej v storitvenih sektorjih.

Kazalnika, pri katerih je Evropska unija prikazala zmerni napredek sta **stopnja zaposlenosti** (15-64 let) in **stopnja zaposlenosti starejših oseb** (55-64 let), ki sta se v obdobju 1999-2003 povečala za 0,9 oziroma 4 odstotne točke. V naslednjih 7 letih bo EU morala pospešiti razvoj in povečati stopnjo zaposlenosti za 7 odstotnih točk in stopnjo zaposlenosti starejših ljudi za skoraj 10 odstotnih točk (oz. ustvariti 7 milijonov novih delovnih mest za omenjeno starostno skupino) če želi doseči zastavljene lizbonske cilje in razvitost ZDA (glej Tab. 7, na str. 21). V naslednjih letih pa jo čaka tudi velik demografski prehod. Demografska gibanja kažejo na absolutni upad aktivnega prebivalstva oziroma na pospešeno staranje prebivalstva. Poleg pomembnih socialnih sprememb bo ta prehod povzročil tudi velikanski pritisk na sisteme pokojninskega zavarovanja in socialne varnosti (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2005, str. 26-30). Države evropske unije bodo morale odstraniti finančne dejavnike, ki odvrčajo delavce od kasnejše upokojitve in delodajalce od ohranjanja in

Tabela 7: Primerjava napredka na podlagi temeljnih strukturnih kazalnikov med EU, EU-15 in ZDA za obdobje 1999-2003

Strukturni kazalnik	Razlaga kazalnika, enota mere	Združene države Amerike		Evropska unija (EU-15)		Evropska unija (EU)		Sprememba EU	Razlika ZDA/EU		Cilj Lizbonske strategije
		1999	2003	1999	2003	1999	2003	1999/2003	1999	2003	2010
BDP	na prebivalca v SKM (EU = 100)	155,9	152,5	110,2	109,6 n	100	100	/	-55,9	-52,5	3% letna rast BDP
Produktivnost dela	na zaposlenega v SKM (EU = 100)	134,5	138,3	108,2	107,1 n	100	100 n	/	-34,5	-38,3	
Stopnja zaposlenosti (15-64 let)	delež zaposlenih (15-64 let) v populacija oseb starih 15-64 let	73,9	71,2	62,6	64,3	62	62,9	0,9	-11,9	-8,3	70%
Stopnja zaposlenosti starejših oseb (55-64 let)	delež zaposlenih (55-64 let) v populacija oseb starih 55-64 let	57,7	59,9	37,1	41,7	36,2	40,2	4	-21,5	-19,7	50%
Bruto domači izdatki za RRD	delež BDP	2,63 c	2,76 cz	1,9 o	2 oz	1,86 o	1,95 oz	0,09	-0,77	-0,81	3% BDP
Stopnja izobrazbe mladine (20-24 let)	delež mladih starih med 20-24 let z vsaj srednjo izobrazbo	NP	NP	72,4 d	73,7 d	74,8 d	76,6 d	1,9	NP	NP	85%
Relativna raven cen	v SKM na devizni tečaj (EU = 100)	100,2	101,3 z	104,3	104 z	100	100 z	/	-0,2	-1,3	
Poslovne naložbe	investicije v osnovna sredstva kot delež BDP	NP	NP	17,9	16,9	18	16,8	-1,2	NP	NP	
Stopnja tveganja revščine po socialnih transferjih	delež oseb, ki se na osnovi neto ekvivalentnega dohodka gospodinjstva, uvrstijo pod prag tveganja revščine	NP	NP	15 o	16 o*	NP	15 o*	NP	NP	NP	
Medregionalne razlike v stopnji zaposlenosti	koeficient variacije v stopnji zaposlenosti (15-64 let) med regijami znotraj države	NP	NP	14,1	12	13,4	13	-0,4	NP	NP	
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	delež brezposelnih, več kot 12 mesecev v celotni aktivni populaciji	0,3	0,6	3,9	3,3	4,1	4	-0,1	3,8	3,4	
Emisija toplogrednih plinov	sprememba deleža emisij toplogrednih plinov glede na bazno leto	111,8	113,1	96,2	97,1	90,7 o	91 o**	0,3	-21,1	-22,1	92% (EU-15)
Energetska intenzivnost gospodarstva	v kilogram naftnih ekvivalentov na BDP (1995 = 100) v 1000 EUR	338,31	331,0 **	195,69	190,82	214,94	209,49	-5,45	-123,37	-121,51	
Obseg tovarnega prometa glede na BDP	v tonah-km na BDP (1995 = 100) v 1000 EUR	93,4	90,6 *	102,3	100,6	100,9	99,7	-1,2	7,5	9,1	

Opombe: o - ocena Eurostata; n - napoved Eurostata; z - začasen podatek; * - podatek za leto 2001; ** - podatek za leto 2002; c - ne vključuje vlaganj v dolgoročna sredstva, d - vsi podatki niso primerljivi, zaradi sprememb v metodologiji med leti. V kolikor pri izračunu ni bilo podatka za določeno državo, se je uporabil po letnici najbližje razpoložljiv podatek.

Vir: Eurostat, 2005; Lastni prikaz.

zaposlovanja starejših delavcev, omogočiti dostop do usposabljanja vsem ter razvijati strategijo za vseživljenjsko učenje (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2004, str. 31).

Večina držav članic je sprejela cilje za povečanje izdatkov za raziskave, vendar pa so jih le redke znale pretvoriti v proračunske postavke. Splošno **vlaganje v raziskovalno-razvojne dejavnosti** v Uniji ostaja pod 2% BDP (skoraj ni spremembe od uvedbe Lizbonske strategije), kar pa nikakor ne bo zadostovalo za ciljne 3% do leta 2010. EU še vedno investira v R&R za tretjino manj kot ZDA. Število raziskovalcev v EU-15 se je rahlo povzpelo s 5,4 na 1000 zaposlenih v letu 1999 na 5,7 v letu 2001 (ZDA 8,1/1000; Japonska 9,1/1000) (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2004, str.14). Hitrejše približevanje cilju EU zahteva večje in učinkovitejše javne izdatke, več ugodnih okvirnih pogojev in močnih pobud za podjetja, da bi se aktivirala v smeri inovacij in R&R, kot tudi več dobro usposobljenih in motiviranih raziskovalcev.

Delež mladih oseb, starih med 20 in 24 let, z dokončano srednješolsko izobrazbo se je povečal predvsem z vključitvijo novih članic, kjer je stopnja izobrazbe mladine v povprečju višja za 15 odstotnih točk. Stopnja javnih izdatkov za izobraževanje, merjena z deležem BDP v EU-15 (4,9%) je primerljiva s stopnjo v ZDA (4,8%) in celo višja v primerjavi z Japonsko (3,6%). Vendar pa je prispevek poslovnega sektorja na Japonskem trikrat, v ZDA pa petkrat večji kot v EU-15. Strukturne spremembe, sposobnost razvijanja in učinkovitega izkoriščanja novih tehnologij, večja udeležba na trgu dela in rast produktivnosti zahtevajo stalno vlaganje v visoko kvalificirane in prilagodljive delavce. Najnovejše študije so dokazale, da lahko za tipično evropsko državo eno dodatno leto šolanja poveča skupno produktivnost za 6,2% (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2004, str. 15). Države članice morajo izpolniti svojo zavezo posodobitve in reforme evropskih sistemov izobraževanja in usposabljanja ter do leta 2006 uvesti strategije vseživljenjskega učenja (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2005, str. 29).

Raven cen je opredeljena kot razmerje med pariteto kupne moči⁸ (PKM) in deviznim tečajem do valute, v kateri je PKM izražena. Indeks je izračunan glede na povprečje EU (EU=100). V kolikor je indeks ravni cen za določeno državo višji/nížji od 100, pomeni da je preučevana država relativno dražja/cenejša v primerjavi s povprečjem EU (Repotočnik, 2004, str. 11). V obdobju 1999-2003 se je raven cen med EU in ZDA močno spreminjala (100,2; 117,6; 122; 118,6; 101,3⁹), na kar pa je imel velik vpliv devizni tečaj¹⁰ USD/EUR (1,0658;

⁸ PKM so pretvorniki, ki izenačujejo kupno moč različnih valut tako, da izločijo razlike v ravni cen med državami. Pretvorniki oziroma cene končnih proizvodov in storitev, ki so izbrane, da predstavljajo celotno paleto vseh proizvodov končnega povpraševanja po BDP, so npr. riž, jabolka, sir, meso, obleka, elektrika za gospodinjstva, bencin, frizerske storitve, zdravila, zdravstvene storitve, storitve državnih uradnikov, različni investicijski stroji in oprema, stanovanjske hiše, ceste, mostovi (približno 3000 proizvodov in postavk).

⁹ Indeks ravni cen za leto 2003 je začasen podatek.

¹⁰ Raven cen je odvisna od dveh kategorij, PKM in deviznega tečaja. Raven cen se zato lahko spremeni zaradi spremembe PKM (kot posledica spremembe cen v eni, drugi ali za različen odstotek v obeh državah) ob nespremenjenem deviznem tečaju, zaradi spremembe deviznega tečaja ob nespremenjeni PKM ali pa zaradi spremembe PKM in deviznega tečaja.

0,9236; 0,8956; 0,9456; 1,1312). Povprečna letna stopnja inflacije v obravnavanem obdobju pa je bila primerljiva med državama (EU, 2,1% in ZDA, 2,46%). Razlike med ravno cen med državami EU pa je mogoče najbolj nazorno prikazati s koeficientom variacije relativnih ravni cen, ki se je od leta 1999 zmanjšal od 32,3% na 28,8% v letu 2002 (Eurostat, 2005). Z nadaljnjo liberalizacijo in združevanjem Evropskega trga v enotnega ter s povečanjem konkurence, so bodo razlike med ravnmi cen med državami Evropske unije postopoma še zmanjševale. Evropska unija lahko pospeši konvergenco cen z nadaljnjim odpiranjem notranjega trga in uskladitvijo (zmanjšanjem) cene dela s stopnjo rasti produktivnosti.

Poslovne naložbe predstavljajo delež bruto domačega proizvoda, ki ga privatni sektor¹¹ nameni za investicije v opredmetena in neopredmetena osnovna sredstva. Poslovne naložbe v Evropski uniji, ki so ključ do srednjeročne in dolgoročne rasti so upadle za več kot 1% BDP v obdobju 1999-2003. Padec je možno opaziti v veliki večini članic in vsesplošna upočasnitev je toliko bolj zaskrbljujoča, ker škoduje prednostnim področjem (transnacionalne omrežne infrastrukture, sektorja znanja in razvoja), določenim v Lizbonski strategiji. V mnogih državah članicah so ključni trgi, kot so telekomunikacije, energetika in prevoz, odprti le na papirju in tako še dodatno ustavljajo investicije. Naložbe v informacijsko in komunikacijsko tehnologijo so v Evropi nižje in kasnejše kot v ZDA, še posebej v storitvenih sektorjih, kot so prevoz, prodaja na drobno ali finančne storitve. Širitev in izboljšanje evropske infrastrukture bi morala biti usmerjana k ustanavljanju inovacijskih središč, investiranju v raziskovalno in inovacijsko infrastrukturo ter informacijsko in komunikacijske tehnologijo, ki je hrbtenica na znanju temelječega gospodarstva. Slednja predstavlja približno polovico rasti produktivnosti v sodobnih gospodarstvih (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2005, str. 23-24).

Kljub dejavnostim Evropske unije, usmerjenim v čim večje zmanjšanje revščine je bilo še vedno 55 milijona ljudi oziroma 12% celotnega prebivalstva leta 2001 na robu revščine, od katerih se polovica trajno sooča s to nevarnostjo (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu: Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 18). Največji razlog lahko najdemo predvsem v brezposelnosti, saj je **stopnja tveganja revščine** med brezposelnimi tudi do 10-krat večja, kot med delovno aktivnimi (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 47). Države Evropske unije bi morale posodobiti sisteme socialne varnosti, predvsem sisteme pokojninskega zavarovanja in zdravstvenega varstva ter okrepiti svoje politike zaposlovanja (še posebej v podeželskih predelih) in s tem pritegniti več ljudi v delovno razmerje. Z regionalnimi in nacionalnimi programi zaposlovanja bi bilo potrebno pridobiti sredstva predvsem v manj bogate regije (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2005, str. 29-30).

Eden od krovnih kazalcev je tudi indikator **medregionalne variacije v stopnji zaposlenosti**, ki prikazuje razlike v zaposlenosti (populacije v starosti od 15 do 64 let) med regijami znotraj držav oziroma skupine držav (Evropske unije). EU ni dosegla vidnega napredka v

¹¹ Privatni sektor je sestavljen iz nefinančnih družb, finančnih institucij, gospodinjstev in neprofitnih organizacij.

zmanjševanju medregionalnih razlik, saj se je koeficient v obdobju od 1999-2003 zmanjšal samo za 0,4 odstotne točke (EU-15 za 2,1 odstotne točke) (Eurostat, 2005). Evropska unija pri dodeljevanju sredstev in postavljanju prednostnih nalog upošteva razlike med razvitostjo regij ter poskuša z vlaganjem v usposabljanje in izobraževanje, z odpiranjem novih delovnih mest ter povečanjem privlačnosti regij z zagotavljanjem infrastrukture, zmanjšati razlike med regijami. Še večjo vlogo pri zmanjševanju razlik med regijami pa bodo morale prevzeti države članice v sodelovanju z regijami in mesti ter se osredotočiti na spodbujanje rasti in odpiranje novih delovnih mest v podeželskih predelih ter z novimi informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami premagati slabosti neugodne lege (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2005, str. 29-30).

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti¹² se v obdobju 1999-2003 ni bistveno spremenila (zmanjšala za 0,1 odstotno točko), predvsem zaradi zmanjšanja pri nekaterih starih članicah Evropske unije (Španija, Italija, Velika Britanija), saj se je v enakem obdobju stopnja na Poljskem povečala za 4,4 odstotne točke, na Slovaškem za 3,7 in v Nemčiji za 1,4 odstotne točke. V ZDA se stopnja dolgotrajne brezposelnosti počasi dviga, vendar je bila leta 2003 samo 0,6%. V kolikor želi EU dohiteti najuspešnejše države¹³ na tem področju bo morala vložiti več energije v vključevanje dalj časa brezposelnih oseb ter ljudi s slabim znanjem in spretnostmi na trg delovne sile, kljub vplivu na zmanjšanje rasti produktivnosti. Neuspeh na tem področju lahko ob nestabilnih socialnih in pokojninskih sistemih poveča socialno neravnovesje in nevarnost revščine v državah Evropske unije.

Na področju okolja so prizadevanja držav članic v splošnem nezadovoljiva in lahko pustijo dolgoročno negativne učinke. Evropska petnajsterica se je s Kjotskim dogovorom¹⁴ zavezala, da bo **emisijo toplogrednih plinov** zmanjšala v obdobju 2008–2012 za 8 odstotnih točk glede na leto 1990. Nove članice Evropske unije pa so v skladu s Kjotskim protokolom izbrale individualne cilje zmanjšanja emisije toplogrednih emisij z različnim baznim letom. Pet držav, ki ustvarijo več kot 50% vseh emisij v EU, se približuje uresničitvi ciljev, medtem ko je stanje najbolj zaskrbljujoče na Irskem in Portugalskem in v Španiji ter Grčiji. Dogovor o delitvi bremena tem državam sicer dopušča, da emisije toplogrednih plinov povečajo od 13% do 27% nad ravno v letu 1990, vendar so navedene države te omejitve že prekoračile. ZDA, ene največjih industrijskih onesnaževalk, verjetno zaradi premočnega industrijskega lobija, niso ratificirale Kjotskega dogovora ter glede na leto 1990 povečale emisijo toplogrednih plinov za 13,1 odstotnih točk (2002). Evropska unija bo morala, kljub temu, da je postala vodilni proizvajalec in izvoznik nekaterih ključnih okoljskih tehnologij in storitev (fotovoltaična energija, vetrna energija ter oskrba z vodo in storitve), še okrepiti sinergijo med konkurenčnostjo in okoljem, da lahko evropskemu gospodarstvu dolgoročno zagotovi strateško prednost in večjo produktivnost.

¹² Delež oseb, ki so brezposelne več kot eno leto, v aktivnem prebivalstvu.

¹³ V letu 2003 so imele stopnjo dolgotrajne brezposelnosti okoli 1% naslednje države; Danska, Ciper, Luksemburg, Nizozemska, Avstrija, Švedska in Velika Britanija.

¹⁴ Kjotska konferenca je potekala leta 1997, njen dogovor pa stopi v veljavo, ko ga ratificira vsaj 55 od 160 podpisnic oziroma držav, ki predstavljajo vsaj 55% emisije toplogrednih plinov. Do leta 2003 je dogovor ratificiralo več kot 100 držav, vključno v razširjeno Evropsko unijo (European Yearbook 2004, 2004, str. 24).

Izboljšave na področju **energetske učinkovitosti** v gospodarstvu Evropske unije so nekoliko zmanjšale energijsko intenziteto¹⁵ (glej Tab. 7, na str. 20). Razlike v energetske intenzivnosti med državami EU pa so se po vključitvi desetih novih članic močno povečale (razmerje se je povečalo iz 1:2 na 1:10) kar bo na evropski ravni zahtevalo še več naporov za povečanje sinergije med politikami in dolgoročnim trajnostnim razvojem. Gospodarska rast na drugi strani zahteva povečanje energetske potreb in v prihodnosti bodo samo znatne izboljšave (izboljšanje donosa od danih virov, spodbujanje eko-investicij) na področju energijske intenzitete zagotavljale okoljske trajnostno gospodarsko rast. Delež obnovljive energije je s približno 6% še vedno majhen in brez dodatnih političnih ukrepov Evropska unija do leta 2010 ne bo uspela uresničiti ciljnih 12% in proizvesti 22% bruto porabe električne energije iz obnovljivih virov. Družba preveč temelji na rabi fosilnih goriv, med katerimi naj bi nekaterih pričelo zmanjkovati že v naslednjih nekaj desetletjih (nafta), zato bo varčna raba energije skozi leta vse pomembnejša.

Evropska unija spremlja tudi vzročno zvezo med rastjo BDP in povečanjem **obsega prometa**. V nekaterih državah je sicer opazna upočasnitev rasti obsega prometa, vendar je v številnih državah povečanje celo večje od stopnje rasti BDP. Obnovljena Lizbonska strategija ponuja nov zagon gospodarskih dejavnosti, kar bo posledično imelo tudi vpliv na povečan promet. Evropski uniji je v sodelovanju z Združenjem Evropskih proizvajalcev avtomobilov v obdobju 1995-2002 uspelo zmanjšati emisijo CO₂ za 12,1% ter povprečno porabo goriva (bencin in dizel) iz 7,6 l/km na 6,5 l/km (European Competitiveness Report 2004, 2004, str. 274 in 301). Poleg zmanjšanja onesnaženja zraka in stopnje hrupa se bo EU morala bolj zavzeti za razbremenitev prometa, ki zmanjšuje količino izgubljenega časa in posledično stroške, ki jih zaradi prometnih zastojev utrpijo tako posamezniki kot podjetja.

Evropska unija je sprejela več kot 70 direktiv na podlagi Lizbonske strategije, ki naj bi omogočile večjo uskladitev in skupni zakonodajni okvir s ciljem okrepiti notranji trg, konkurenčnost ter v končni fazi tudi potencial za gospodarsko rast in povečanje blaginje. Eden izmed postavljenih ciljev je bil prenos 40 direktiv v nacionalne zakonodaje članic do konca leta 2003 oziroma 56 do konca leta 2004. Povprečna stopnja prenosa teh 40 direktiv v nacionalne zakonodaje znaša zgolj 58,3%, kar je zelo skromen rezultat¹⁶. Slovenija je v popolnosti prenesla 44 direktiv in 8 deloma, kar jo za cilj do konca leta 2004, z 78% prenosom lizbonskih direktiv v nacionalni pravni red uvršča med države z boljšimi rezultati (Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu, 2004, str. 16-17).

¹⁵ Energetska intenzivnost je kvocient med celotno porabo energije in BDP.

¹⁶ Danska, Španija in Italija so zabeležile najboljše rezultate (med 75 in 85 %) prenesenih lizbonskih direktiv, najbolj pa zaostajajo Francija, Nemčija in Grčija (med 35 in 42 %).

4 OCENA NACIONALNE KONKURENČNOSTI SLOVENIJE

4.1 Splošna ocena razvoja Slovenije v obdobju 1999-2003

Slovenija je v zadnjih desetih letih dosegla vidne pozitivne makroekonomske rezultate in z vstopom v Evropsko unijo prešla iz ene najuspešnejših tranzicijskih držav v zlato sredino držav članic Evropske unije, merjeno po temeljnih kazalcih gospodarskega razvoja. Na področju gospodarskega razvoja je dosegala ugodne rezultate, ki se zrcalijo v gospodarski rasti in znižani stopnji inflacije. V letu 2004 smo dosegli 4,6% gospodarsko rast ob 3,2 stopnji inflacije¹⁷. K znižanju inflacije so najbolj prispevali ukrepi na področju politike reguliranih cen in fiskalne politike, stabilizacija tečaja tolarja ob vstopu v ERM II ter znižanje cen, zaradi odprave carin po vstopu v Evropsko unijo. Visoka izvozna aktivnost in rast domače potrošnje sta okrepila gospodarsko rast, ki je ugodno vplivala na razmere na trgu dela. Po deležu primanjkljaja sektorja države v BDP (2% BDP v letu 2003) in dolgu države¹⁸ (29,4% BDP v letu 2003) Slovenija izpolnjuje določila Pakta stabilnosti in rasti ter maastrichtski konvergenčni kriterij (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 16-21; Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 17-22; Poročilo o strukturnih reformah, 2004, str. 1-2).

Pri uresničevanju ciljev družbe, temelječe na znanju je opaziti primerljivost z EU pri deležu prebivalstva s srednjo šolo, dostopnosti gospodinjstev do interneta ter deležu poslovnega sektorja pri financiranju RRD. Po drugi strani pa Slovenija za Evropskim povprečjem močno zaostaja na področju raziskovalne dejavnosti (delež BDP za RRD) in področju inovacijske aktivnosti podjetij (število raziskovalcev na tisoč aktivnih prebivalcev, število patentnih prijav na Evropskem patentnem uradu na milijon prebivalcev) (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 22-25, Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 38-52).

Razvojno dohitevamo Evropsko unijo in počasi izboljšujemo konkurenčnost gospodarstva. Vendar pa se Slovenija še vedno sooča s pomembnim tranzicijskim zaostankom na področju strukturnih reform, še posebej javnega, finančnega in podjetniškega sektorja. Prepočasi se zmanjšuje delež kmetijstva in industrije v korist rasti deleža storitev. Premajhen je delež sodobnih tehnoloških področij in ekonomsko prodornih malih in srednjih zasebnih podjetij. Stopnja oziroma indeks nacionalne konkurenčnosti (glej Tab. 10, na str. 31) se sicer povečuje, vendar po raziskavah inštituta IMD in WEF Slovenija izgublja mesta (glej Tab. 8, na str. 27) na lestvicah mednarodne konkurenčnosti, ker jo prehitevajo države, ki so bile v preteklih letih uvrščene nižje. Med ključne dejavnike neučinkovitosti države lahko naštejemo; nepregleden in neučinkovit davčni sistem, nepriljavne naložbene spodbude, protekcionizem v gospodarstvu, zaprtost podjetniške kulture, neučinkovito birokracijo, neučinkovito delovanje nadzornih svetov, slab prenos znanja z univerz v gospodarstvo in

¹⁷ Merjena po rasti cen življenjskih potrebščin.

¹⁸ Dolg države zajema dolg centralne države (neposredni porabniki državnega proračuna, državni skladi in druge enote centralne ravni države), dolg lokalnih skupnosti in skladov socialnega zavarovanja.

pomanjkanje visoko usposobljenega tehničnega kadra (Usenik, 2005, str. 2-3). Ob vseh teh ugotovitvah se lahko vprašamo, od kje Sloveniji na eni strani dobri gospodarski rezultati in optimizem glede prihodnje rasti, na drugi strani pa smo priča počasnemu padcu na mednarodnih lestvicah konkurenčnosti (Cirman, Čeh, 2004, str. 15). Sredi julija 2005, je vlada imenovala delovno skupino »Odbor za reforme«, ki bo pripravila strokovno utemeljene predloge strukturnih reform oziroma sistemskih sprememb, s katerimi bi uresničili cilje in usmeritve nove strategije razvoja Slovenije. Odbor za reforme je razdeljen v enajst skupin in bo s preko 200 člani poskušal zagotoviti večjo konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Najštevilčnejši sta skupini za spodbujanje konkurence; skupina za spodbujanje konkurence in konkurenčnosti, učinkovito porabo znanja in inovativnost (koordinator dr. Aleš Vahčič) ter skupina za liberalizacijo in konkurenčnost javnih gospodarskih služb 30 članov (koordinator dr. Miha Tomšič).

Tabela 8: Rang nacionalne konkurenčnosti za Slovenijo po IMD in WEF

	2001	2002	2003	2004	2005
WEF					
Indeks rasti konkurenčnosti	31	28	31	33	NP
Število držav	75	80	101	104	NP
IMD					
Indeks rasti konkurenčnosti	38	35	40	45	52
Število držav	49	49	59	60	60

Vir: Global Competitiveness Report 2004-2005, 2004, str. 482; IMD The World Competitiveness Yearbook 2005, 2005, str. 458; WEF, 2005; IMD, 2006; Lastni prikaz.

Gospodarstvo še vedno preveč temelji na tradicionalnih delovno intenzivnih industrijskih panogah in privatiziranih post-socialističnih podjetjih. Zaostrena globalna konkurenca pa zahteva koncentracijo konkurenčnih prednosti, mrežno povezovanje podjetij (podjetniški grozdi) ter dejavnost z višjo dodano vrednostjo ob zniževanju stroškov dela na enoto proizvoda. Prav pri slednjem se Slovenija uvršča med države z najvišjimi stroški dela na BDP ter ob doseganju 3/4 ravni povprečne produktivnosti dela v Evropski uniji, prikazuje premalo intenzivne ukrepe prestrukturiranja za odločnejšo dolgoročno krepitev mednarodne konkurenčnosti. Prav zaradi nizke konkurenčne sposobnosti podjetniškega sektorja slovensko gospodarstvo ne privablja neposrednih tujih investicij (NTI). Uspešnost države v pritegovanju NTI lahko merimo s primerjavo med rangom posamezne države po indeksu potenciala za pritegovanje NTI in rangom po indeksu uspešnosti pritegovanja. Rang Slovenije po potencialu za pritegovanje NTI se je v obdobju 1995-2002 izboljšal od 45. na 27. mesto, hkrati pa se je rang uspešnosti v pritegovanju NTI izboljšal od 94. mesta na 59. mesto. Vendar leto 2002 ni najbolj primerljivo leto predvsem zaradi prevzema Leka s strani Novartisa in nakupa 34% deleža v Novi Ljubljanski banki s strani belgijske banke KBC. Brez omenjenih enkratno visokih prilivov NTI, bi bila dejanska uvrstitev Slovenije po uspešnosti slabša od 100. mesta, kar kaže na nizko uspešnost politike pri oblikovanju pozitivne investicijske klime v Sloveniji. Slovenija se srečuje tudi z upadanjem števila podjetij, saj se je v obdobju 1999 – 2002 število podjetij zmanjšalo za 10.000 oziroma za dobrih 8% (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 25-30; Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 53-65).

Pri razvoju finančnega sistema je še vedno opaziti velik zaostanek za razvitejšimi članicami Evropske unije. Bilančna vsota bank je v letu 2003 dosegla 88% BDP in ne dosega niti tretjino povprečja EU, kar kaže na slabo razvitost bančnega sistema. Najpomembnejši bančni posredniki v Sloveniji so banke, za katere je poleg zavarovalnic potrebno vzpostaviti ustrezno in stabilno lastniško strukturo. Na razvoj kapitalskega trga, je v zadnjih letih vplivalo zniževanje bančnih pasivnih obresti ter napovedane spremembe davčne zakonodaje. Varčevanje prebivalstva se je usmerilo v naložbe v vzajemne sklade, dodatno pokojninsko varčevanje in življenjska zavarovanja. Na slabo razvitost slovenskega trga kapitala, pa kaže tudi 23,3% tržna kapitalizacija¹⁹ glede na BDP v letu 2003 (EU, 64,2%) ter podatek, da so nove članice predstavljale le 1,3% celotne tržne kapitalizacije delnic (2003) v Evropski uniji (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 70). Za uspešen razvoj slovenskega kapitalskega trga, bi bilo potrebno vzpostaviti povezave s tujimi institucijami, pospešiti razvoj primarnega trga in na borzo uvrstiti nova podjetja (predvsem večje starejše družbe, ki so pod protekcionizmom vlade). Pri liberalizaciji in privatizaciji infrastrukture (sektor energije, prometa, telekomunikacij) v zadnjih letih ni bilo večjega napredka, prav tako pa se privatni kapital še ne vključuje v izgradnjo in financiranje investicij (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 30-36; Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 66-72).

Zadnji podatki o deležu javnega sektorja v gospodarstvu segajo daleč v leto 1999, ko naj bi javni sektor prispeval 26,2% dodane vrednosti, vpliv države v gospodarstvu pa je bil dejansko še večji (Poročilo o razvoju 2002, 2003, str. 45). Ocenimo lahko, da se država iz neposrednega upravljanja gospodarskih družb v vseh teh letih ni bistveno umaknila²⁰. Problem je večplasten in se kaže v visokem deležu državnega lastništva v gospodarskih družbah, političnem in strankarskem vplivu na izbiro uprav velikih podjetij in posrednem lastništvu prek paradržavnih finančnih skladov. Patriotska politika nove vlade pa se nadaljuje z neupoštevanjem predlogov strateškega sveta vlade in s tem zaviranje uresničevanja strategije gospodarskega razvoja. Prav proces zamenjav v nadzornih svetih in upravah v letu 2005, bi lahko imel recesiven vpliv na nadaljnji razvoj gospodarstva (Repovž, 2005, str. 11).

Ob pregledu učinkovitosti države ugotovimo, da je delež javnofinančnih odhodkov v BDP v letu 2003 znašal 42,7% (cilj strategije SRSG okoli 41% BDP), vendar pa se v strukturi javnofinančnih odhodkov v primerjavi z BDP še vedno povečujejo (tudi v letu 2004) odhodki, namenjeni za plače, prispevke in druge izdatke zaposlenim v upravi in javnih zavodih. Omenjeni odhodki z odhodki za pokojnine v zadnjih letih predstavljajo okoli 49% javnofinančnih odhodkov. Glavni cilj države, ne bi smel biti znižanje javnofinančnih odhodkov, ampak preusmeritev v prednostne naloge. Delež državne pomoči v letu 2003 predstavlja 1,52% BDP in je nižji za 0,76 odstotne točke od povprečja novih članic Evropske unije. Kljub zniževanju pomoči kmetijstvu v strukturi državne pomoči (2002: 59,7%; 2003: 46,7%), je še vedno nad 70% pomoči usmerjenih v nizko tehnološko intenzivne panoge in komaj okoli 2% v visoko tehnološko intenzivne panoge. Država mora prenehati z

¹⁹ Tržna kapitalizacija države je zmnožek tržne cene delnic na borzi in števila izdanih delnic podjetja.

²⁰ Razen delne privatizacije NLB in prodaje deležev javnih skladov v nekaterih večjih domačih podjetjih (Poročilo o razvoju 2003, 2004, str. 54).

dodeljevanjem pomoči podjetjem v zatonu in jo usmeriti za namene, ki pospešujejo konkurenčnost in gospodarsko rast (državna pomoč za investicije, raziskave in razvoj, majhna in srednja velika podjetja ter odpiranje novih delovnih mest) (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 36-39; Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 73-79).

Medregionalne razlike v stopnji razvitosti so v Sloveniji v primerjavi z državami Evropske unije majhne. Največje razlike v stopnji brezposelnosti in stopnji razvoja je zaslediti v Pomurski, Podravske, Zasavske regiji (zapiranje rudnikov, tekstilnih tovarn, stečaji večjih proizvodnih družb), kjer je prisotna izrazita izobrazbena in poklicna strukturna brezposelnost. Zaradi nizke stopnje izobrazbe ter s tem manjših zaposlitvenih možnosti pogosto preidejo iskalci zaposlitve med dolgotrajno brezposelne. Vlogo ekonomskega centra države potrjuje Osrednjeslovenska regija²¹, ki je v letu 2002 dosegla 107% povprečja BDP na prebivalca po kupni moči Evropske unije. Pri regionalno skladnem razvoju je bil določen napredek dosežen, vendar še vedno ostajajo neizkoriščene možnosti za izboljšanje in uresničitev ciljev strategije (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 39-42).

Osnovni cilj SGRS je trajnostno povečanje blaginje, kar vključuje tudi trajnostni razvoj okoljske in socialne blaginje. Trajnostno gledano je okolje Slovenije potrebno varovati pred netrajno uporabo (z uporabo obnovljivih virov energije), izkoristiti možnosti namakanja kmetijskih zemljišč, povečati intenzivnost poseka lesa (negovalnega lesa, ki je najpomembnejši za razvoj gozdov) ter povečati rabo naravnih in čistejših virov. Za Slovenijo je značilen visok delež predelovalnih dejavnosti (kovinska, kemična in papirna industrija) v dodani vrednosti, oziroma hitra rast obsega proizvodnje umazanih industrij²² glede na rast v celotni predelovalni dejavnosti. Delež obnovljivih virov energije (OVE) v porabi primarne energije se je v zadnjih letih nekoliko zmanjšal (2000, 11,9%; 2003, 10,8%), vendar je še vedno nad povprečjem Evropske unije (2002, 5,7%) (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 43-45, Analitična priloga: indikatorji, str. 81-94). Uspešnost okoljske politike bom bolj podrobno predstavil tudi z analizo temeljnih strukturnih kazalnikov Evropske komisije (kazalec emisije toplogrednih plinov, kazalec energetske intenzivnosti in obseg tovarnega prometa glede na BDP) v poglavju »Ocena uspešnosti SGRS« (točka 4.2., str. 42-45).

Stopnjo socialnega razvoja in splošne blaginje v najširšem smislu odraža indeks človekovega razvoja²³ (HDI) po katerem se Slovenija med 177 državami uvršča na 27. mesto v letu 2002. Pričakovano trajanje življenja se je v obdobju 1995-2003 v povprečju pri obeh spolih podaljšalo za 2.9 leta in pri moški rojenih v letu 2003 v povprečju traja 73,2 let (EU, 2002, 74,8 let) ter pri ženskah 80,7 let (EU, 2002, 81,1 let) (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 95-103). Uspešnost socialnega razvoja bom bolj podrobno predstavil tudi z analizo temeljnih strukturnih kazalnikov Evropske komisije (stopnja tveganja revščine in stopnja dolgoročne brezposelnosti) v poglavju »Ocena uspešnosti SGRS« (točka 4.2., str. 39-42).

²¹ Osrednjeslovenska regija v povprečju ustvari tretjino (2002: 35%) vse slovenske bruto dodane vrednosti.

²² To so tisti sektorji, ki se po intenzivnosti emisij na enoto proizvoda najvišje rangirajo: železo in jeklo, neželezne kovine, industrijske kemikalije, celuloza in papir ter nekovinski mineralni izdelki.

²³ Indeks človekovega razvoja je mera razvoja, sestavljena iz podindeksov, ki odsevajo dosežke države na različnih področjih in razvojnih ravneh (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 11).

Tabela 9: Zbirna ocena doseženega razvoja po področjih

PODROČJE	IZBOLJŠANJE	SLABOSTI
Trajnostno povečevanje blaginje	Zniževanje razvojnega zaostanka pri gospodarskem razvoju, ugoden socialni razvoj.	Prepočasno izboljševanje na področju okoljskega razvoja.
Spremembe gospodarske strukture (merjeno s strukturo bruto dodane vrednosti)	Postopno povečevanje deleža storitev.	Prevelik delež industrije; zaostajanje poslovnih in finančnih storitev; prepočasne spremembe v predelovalnih dejavnostih v smeri povečevanja dodane vrednosti in tehnološko intenzivnih proizvodenj.
Makroekonomska stabilnost	Ugodna gospodarska rast, upočasnjena rast cen življenjskih potrebščin, uravnotežena plačilna bilanca.	Nerazvojna naravnost javnofinančnih odhodkov, gospodarska rast bi lahko bila hitrejša, povečevanje fiskalne obremenitve; nizka stopnja zaposlenosti mladih in starejših.
Tranzicijske reforme	Reforme poslovnega okolja za podjetništvo, ki pa so še prepočasne.	Prepočasnost reform na področjih finančnega sektorja, politike konkurence in pravne države.
Družba temelječa na znanju	Izobrazbena raven prebivalstva in vključenost v izobraževanje, povečano vlaganje poslovnega sektorja v raziskave in tehnološki razvoj, uporaba interneta.	Slaba učinkovitost in kakovost izobraževanja, institucionalna organiziranost raziskovalno-razvojne dejavnosti, počasno uvajanje konkurence na trgu elektronskih komunikacij, nizka inovativna aktivnost podjetij.
Konkurenčnost gospodarstva	Povečanje produktivnosti in povečanje tržnih deležev na najpomembnejših tujih trgih, ki pa se upočasnjujejo.	Nezadostno prestrukturiranje podjetij v smeri višje dodane vrednosti in tehnološko zahtevnejše proizvodnje; dolgoročna neustreznost sedanje strukture izvoza; nizka stopnja podjetništva.
Finančni sektor	Ustvarjanje možnosti za povečevanje konkurenčnosti sektorja; rast vzajemnih skladov.	Vzpostavitev učinkovite lastniške strukture bank in zavarovalnic in šibek razvoj trga kapitala.
Infrastruktura	Povečanje investicij v infrastrukturi.	Neučinkovite javne službe s področja komunalnih dejavnosti, liberalizacija tovornega železniškega prometa.
Država	Zmanjševanje sodnih zaostankov pri najpomembnejših zadevah, zaustavitev rasti javnofinančnih odhodkov, izboljšanje kakovosti javnih institucij in poslovnega okolja.	Sodni zaostanki, pomembni za delovanje gospodarskih subjektov (izvršbe), politika konkurence, rast plač in socialnih transferjev v javnofinančnih odhodkih.
Regionalni razvoj	Primerjalno majhne razvojne razlike med regijami. Zmanjševanje razlik v stopnji brezposelnosti.	Razvojni zaostanek Pomurske regije ter povečevanje razvojnega zaostanka v Zasavski in Savinjski regiji.
Okoljski razvoj	Institucionalna izgradnja in implementacija, ekološko kmetovanje, ugoden delež obnovljivih virov energije.	Energetska intenzivnost, naraščanje okoljsko obremenjujočih proizvodenj, intenzivnost kmetijstva, emisije toplogrednih plinov.
Socialni razvoj	Socialna povezanost in zniževanje revščine, relativno majhna neenakost dohodkov nasploh in med spoloma, dokončanje večine reform socialnega varstva.	Počasnost priprav reforme zdravstva, nizka zaposlenost starejših oseb.

VIR: Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 7.

Tabela 10: Kazalniki razvoja

Kazalniki razvoja	Enota mere	2000	2001	2002	2003	2004
1. GOSPODARSKI RAZVOJ						
BDP na preb. po kupni moči	EU = 100	73	75	75	77	
Rast BDP	Realna letna rast (v %)	3,9	2,7	3,3	2,5	4,6
Stopnja brezposelnosti	Anketna brezposelnost (v %)	7,0	6,4	6,4	6,7	6,3
Stopnja zaposlenosti	Anketna zaposlenost (v %)	62,9	63,9	63,4	62,5	65,6
Izobrazbena struktura delovno aktivnega prebivalstva	Povprečno število let šolanja po anketi o delovni sili	11,4	11,4	11,5	11,6	
Prebivalstvo z vsaj srednjo izobrazbo	Delež preb. v starostni skupini 25-64 let z vsaj srednješolsko izobrazbo (v %)	75,5	76,2	77,5	78,3	
Raziskovalci	Št. raziskovalcev na tisoč aktivnih preb.	4,5	4,6	4,7	5,0	
Javni izdatki za izobraževanje	Javni izdatki v primerjavi z BDP (v%)		6,1	6,0		
Izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost	Bruto izdatki v primerjavi z BDP (v%)	1,44	1,56	1,53	1,53	
Produktivnost dela	Realna rast produktivnosti dela (v%)	3	2	4	3	
Stroški dela na enoto proizvoda	Rast stroškov dela na enoto BDP (v%)	3	0	-2	-1	
Tržni delež	Delež izvoza v uvozu pomembnejših trgovinskih partnericah (v %)	0,478	0,500	0,528	0,531	0,541
Faktorska struktura blagovnega izvoza	Visoko tehnološko intenzivni proizvodi (v %)	15,3	15,9	16,5	18,1	17,6
Bruto investicije v osnovna sredstva	V primerjavi z BDP (v %)	25,1	24,5	23,3	23,9	
Neposredne tuje investicije	Vhodne investicije v primerjavi z BDP (stanje, v %)	15	14	17	21	
Bilančna vsota bank	Aktiva v primerjavi z BDP (v %)	75,1	81,4	85,7	88,0	
Zavarovalne premije	V primerjavi z BDP (v %)	4,6	4,9	5,1	5,2	
Tržna kapitalizacija	Delež tržne kapitalizacije v BDP (v%)	16,6	17,9	23,2	23,3	
2. OKOLJSKI RAZVOJ						
Umazane industrije v predelovalnih dejavnostih	Rast obsega proizvodnje v umazanih industrijah (indeks)	108,2	105,4	104,8	107,6	111,8
Energetska intenzivnost	Poraba primarne energije (v toe/mio EUR)	332,8	337	334	328	
Obnovljivi viri	Delež porabe v celotni porabi primarne energije (v %)	11,9	12	11	11	
Obremenitev okolja s prometom	Delež cestnega v blagovnem prometu v tkm (v %)	64,8	65,8	65,8	65,8	
Intenzivnost kmetovanja	Poraba NPK gnojil (v kg/ha)	172,3	166	162	156	
Intenzivnost poseka lesa	Etat v primerjavi s prirastom (v %)	38	38	37	41	59
3. ČLOVEŠKI RAZVOJ						
Indeks človekovega razvoja	Vrednost indeksa	0,879	0,881	0,895		
Pričakovano trajanje življenja	Moški, število let	71,9	72,1	72,3	73,2	
Umrljivost dojenčkov	Na tisoč živorojenih (v %)	4,9	4,2	3,8	4,0	
Ogroženost z revščino	Prebivalstvo v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov (v %)	10,1	9,9	8,1		
Tveganje revščine	Stopnja tveganja revščine po socialnih transferjih (v %)	13,0	12,9	11,9		
4. REGIONALNI RAZVOJ						
Medregionalne variacije v BDP	Koeficient variacije (v %)	23,9	24,4	25,0		
Medregionalne variacije v brezposelnosti	Koeficient variacije (v %)	31,2	33,5	34,8	33,9	30,7
5. NACIONALNA KONKURENČNOST (WEF)						
Nacionalna konkurenčnost - indeks sposobnost rasti	Vrednost indeksa	4,70	4,64	4,70	4,75	

VIR: Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 12.

4.2 Ocena uspešnosti uresničevanja SGRS na podlagi temeljnih strukturnih kazalnikov Evropske komisije

SGRS kot koncept uravnoveženega gospodarskega, socialnega in okoljskega razvoja lahko na nivoju Evropske unije primerjamo z Lizbonsko strategijo, s ciljem za ustvarjanje novih delovnih mest in pospeševanje gospodarske rasti z ohranjanjem socialnih in okoljskih ravnovesij in Strategijo trajnostnega razvoja s ciljem izboljšanja blaginje in življenjskih pogojev na trajnosten način za sedanje in bodoče generacije. SGRS, sprejeta leta 2001, je pod usmeritvami in cilji razvoja vključevala še veliko tranzicijskih reform in ukrepov za izpolnitev pogojev za vstop v Evropsko unijo ter bila pretežno gospodarsko usmerjena. Z vstopom v Evropsko unijo pa je postalo aktualno vprašanje umestitve lizbonskih ciljev v Strategijo razvoja Slovenije. Evropska komisija je ob prenovi Lizbonske strategije že pozvala članice, da vključijo Evropske direktive v nacionalne akcijske programe (članice lahko uresničevanje ciljev tako prilagodijo nacionalnim posebnostim) s pripravo triletnega programa reform za povečanje gospodarske rasti in zaposlovanja na podlagi Lizbonske strategije (Kocbek, 2005a, str. 19). Vlade naj bi nacionalni akcijski program pripravile z vključitvijo tako socialnih partnerjev in civilne družbe kot državnih institucij na lokalnih in regionalnih ravneh, ki bi morali imeti večjo vlogo pri izgradnji evropske prihodnosti.

Slovenija mora sama opredeliti svojo prihodnost tako v kontekstu članstva v EU kot tudi v širšem globalnem okviru. Vlada Republike Slovenije se je že julija 2003 odločila za pripravo nove Strategije razvoja Slovenije 2006–2013 in jo junija 2005 tudi dokončno pripravila in sprejela. Na podlagi SRS 2006-2013 je sprejet tudi Lizbonski akcijski načrt, ki zahteva tudi vzpostavitev ustreznega institucionalnega mehanizma za uresničevanje razvojne strategije (Odbor za reforme). Nova SRS postavlja kot temeljni razvojni cilj Slovenije, da do leta 2013 preseže povprečno raven gospodarske razvitosti razširjene Evropske unije ter zmanjša tveganja na področju socialne varnosti in okolja. Zahteva kakovostni preboj z reformami, ki bodo v prvo vrsto postavile povečevanje konkurenčnosti, prilagodljivosti in inovativnosti celotne družbe. Na področjih, kjer imamo konkurenčne prednosti ali pa pomembne razvojne zaostanke, cilje in politike zastavlja bolj ambiciozno kot doslej (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 7-24).

Zaradi naštetih razlogov je smiselno oceniti uspešnost uresničevanja SGRS 2001-2006 oziroma gospodarski razvoj s pomočjo strukturnih kazalnikov Lizbonske strategije. Splošna ocena razvoja Slovenije, ki sem jo podal v prejšnjem poglavju (točka 4.1, str. 26) nam ne prikaže primerljivih podatkov z ostalimi državami. S primerjavo strukturnih kazalnikov pa bomo lahko ugotovili, ali je Slovenija dosegla zadovoljiv napredek tudi v globalnem smislu v primerjavi z državami Evropske unije v izbranem obdobju. Takšnega kvantitativnega ocenjevanja je Slovenija s strani Eurostat-a, v Spomladanskih poročilih, deležna od vstopa v EU s podatki od leta 1999 naprej. V nadaljevanju bom tako analiziral razvoj Slovenije s primerjavo temeljnih kazalnikov (14) za obdobje 1999-2003 ter s primerjavo napredka Evropske unije ter podal splošne smernice za nadaljnji razvoj.

Tabela 11: Primerjava napredka na podlagi temeljnih strukturnih kazalnikov med Slovenijo in EU za obdobje 1999-2003

KAZALNIK	MERILO	Evropska unija		Slovenija		Razvoj Slovenije	Razlika EU/SLO	Razlika EU/SLO
		1999	2003	1999	2003	1999-2003	1999	2003
BDP	na prebivalca v SKM (EU = 100)	100	100	73,6	76,3	2,7	-26,4	-23,7
Produktivnost dela	na zaposlenega v SKM (EU = 100)	100	100 n	70,1	74,2	4,1	-29,9	-25,8
Stopnja zaposlenosti (15-64 let)	delež zaposlenih (15-64 let) v populacija oseb starih 15-64 let	62	62,9	62,2	62,6	0,4	0,2	-0,3
Stopnja zaposlenosti starejših oseb (55-64 let)	delež zaposlenih (55-64 let) v populacija oseb starih 55-64 let	36,2	40,2	22	23,5	1,5	-14,2	-16,7
Bruto domači izdatki za RRD	delež BDP	1,86 o	1,95 oz	1,42	1,53 o	0,11	-0,44	-0,42
Stopnja izobrazbe mladine (20-24 let)	delež mladih starih med 20-24 let z vsaj srednjo izobrazbo	74,8 d	76,6 d	85,8	90,7	4,9	11	14,1
Relativna raven cen	v SKM na devizni tečaj (EU = 100)	100	100 z	74,9	77,1z	2,2	-25,1	-22,9
Poslovne naložbe	investicije v osnovna sredstva kot delež BDP	18	16,8	26,3	21,1	-5,2	8,3	4,3
Stopnja tveganja revščine po socialnih transferjih	delež oseb, ki se po neto ekvivalentnem dohodku gospodinjstva, uvrstijo pod prag tveganja revščine	NP	15 *	NP	11 *	NP	NP	-4 *
Medregionalne razlike v stopnji zaposlenosti	koeficient variacije v stopnji zaposlenosti (15-64 let) med regijami znotraj države	13,4	13	NP	NP	NP	NP	NP
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	delež brezposelnih, več kot 12 mesecev v celotni aktivni populaciji	4,1	4	3,2	3,4	0,2	-0,9	-0,6
Emisija toplogrednih plinov	sprememba deleža emisij toplogrednih plinov glede na bazno leto (SLO, 1986 = 100)	90,7 o	91 o**	93,2	98,7 **	5,5	2,5	7,7
Energetska intenzivnost gospodarstva	v kilogram naftnih ekvivalentov na BDP (1995 = 100) v 1000 EUR	214,94	209,49	348,13	338,14	-9,99	133,19	128,65
Obseg tovarnega prometa	v tonah-km na BDP (1995 = 100) v 1000 EUR	100,9	99,7	92,3e	93,3	1	-8,6	-6,4

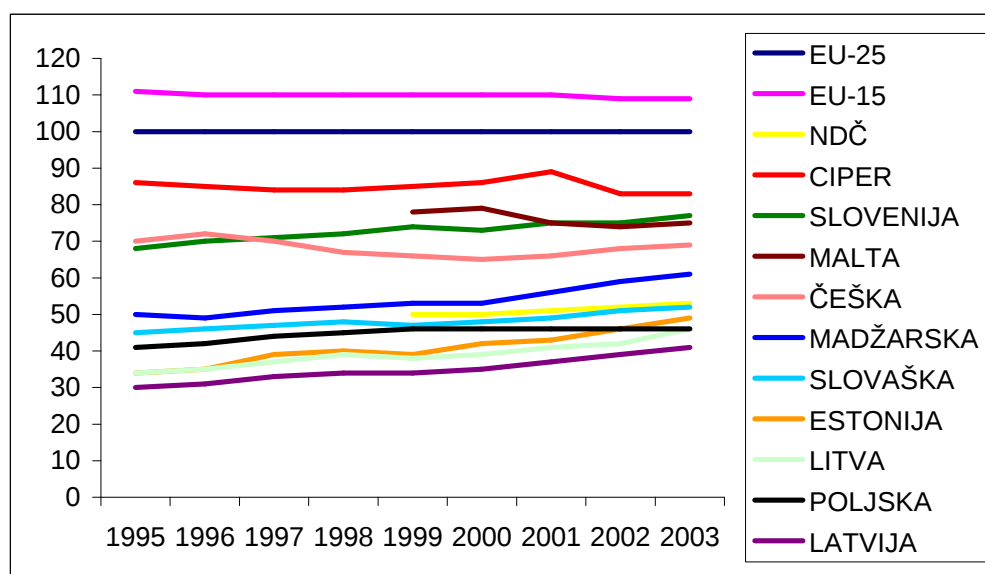
Opombe: o - ocena Eurostata; n – napoved Eurostata; z - začasen podatek; * - podatek za leto 2001; ** - podatek za leto 2002; d – vsi podatki niso primerljivi, zaradi sprememb v metodologiji med leti. V kolikor pri izračunu ni bilo podatka za določeno državo, se je uporabil po letnici najbližje razpoložljiv podatek.

Vir: Eurostat, 2005; Lastni prikaz.

Gospodarska rast

Povprečna realna rast bruto domačega proizvoda v Sloveniji v obdobju od leta 1999 do leta 2003 je bila 3,6%, kar za 1,5 odstotne točke presega povprečje Evropske unije (EU-15 in EU-25) v enakem obdobju. Zmerna gospodarska rast je pripeljala do tega, da v letu 2003 Slovenija dosega 76,3%²⁴ povprečja bruto domačega proizvoda na prebivalca v standardu kupne moči (SKM²⁵) v EU in da je od novih članic bolj razvit samo Ciper (katerega stopnja pa je v letu 2003 za 3 odstotne točke manjša kot iz leta 1995).

Slika 4: Bruto domači proizvod na prebivalca v SKM (EU = 100) za izbrane države Evropske unije za obdobje 1995-2003

Opomba: NDČ – nove države članice EU.

Vir: Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 5; Lastni prikaz.

Kljub vidnemu napredku, pa je pred Slovenijo še dolga pot, da doseže povprečno razvitost Evropske unije. Za dosego cilja, naj bi na podlagi projekcije pripravljene v osnutku nove SRS, za Slovenijo zadostovala povprečna gospodarska rast 5,3% v obdobju 2005-2013, ob 2,2% povprečni rasti EU. Ob osnovni projekciji 3,7% povprečne gospodarske rasti v omenjenem obdobju, naj bi Slovenija dodatno gospodarsko rast (do vsaj 5,3%) pospešila z učinki posameznih dejavnikov rasti (predvsem na področjih, kjer še ne dosegamo razvitejših držav) na katere bo vplivala z ukrepi nove strategije. Med najpomembnejšimi dejavniki so; povečanje deleža odraslih z visoko izobrazbo na 33.3%, povečanje povprečnega števila let šolanja na 12.8 let, povečanje stopnje zaposlenosti na evropsko povprečje, odprava razlogov

²⁴ Pri tem moramo upoštevati znižanje evropskega povprečja zaradi povečanega članstva (bruto domači proizvod po kupni moči na prebivalca se je v EU znižal na 92% povprečja EU-15). Slovenija v letu 2003 dosega 71% povprečja BDP na prebivalca po SKM EU-15.

²⁵ Standard kupne moči (Purchasing Power Standard –PPS) je umetna fiktivna valuta, ki se v Evropski uniji uporablja za izražanje obsega ekonomskih agregatov. Obseg dobimo z deljenjem njihovih originalnih vrednosti v nacionalni valuti s pripadajočimi standardi kupne moči (valutni pretvorniki, ki izločajo vplive različnih ravni cen). Ker so SKM statistični izračuni, ki so rezultat določenih konceptualnih predpostavk, metodoloških opredelitev in izvedbenih postopkov, je potrebno kazalnik uporabljati z upoštevanjem okoli 5-odstotne napake (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 10).

strukturne brezposelnosti in povečanje stopnje zaposlenosti starejših oseb, povečanje vlaganj v raziskave in razvoj ter uspešnosti absorbiranja znanja (3% BDP, od tega približno dve tretjini v zasebnem sektorju) (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 166-169).

Produktivnost dela

Slovenija je v obdobju 1999-2003 dosegala relativno visoko stopnjo rasti produktivnosti dela (v povprečju 3,2%) ter po ocenah dosegla 3,6% rast v letu 2004. Povprečna letna rast produktivnosti dela v Evropski petnajsterici v enakem obdobju ni presegla 1% in v Evropski uniji dosegla 1,26% rast (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 55). Zaostajanje Slovenije za Evropsko unijo se tako postopoma zmanjšuje in po podatkih Eurostata je naše gospodarstvo leta 1999 doseglo 70,1% in leta 2004 74,2% povprečne produktivnosti²⁶ EU. Realno je pričakovati višjo rast produktivnosti tudi v prihodnje, vendar zaradi tega tudi višjo rast cen kot v Evropski uniji. Da povečana stopnja produktivnosti ne bi ogrožala potrebne cenovne stabilnosti za dokončen vstop v Evropsko monetarno unijo (EMU) leta 2007, bi se plače morale oblikovati glede na rastočo produktivnost (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 40). Za nadaljnje dohitevanje Evropske unije, bo Slovenija morala povečati konkurenčnost, ki bo omogočala večjo izvozno ekspanzijo in rast ter bo temeljila na bolj izobraženi in spretni delovni sili ter tehnološko zahtevnejši proizvodnji. S pomočjo analize kazalnika vlaganja v raziskave in razvoj ter izobraženosti mladih, bomo v nadaljevanju lahko ugotovili, kako pospešeno je Slovenija izvajala politiko povečanja produktivnosti.

Stopnja zaposlenosti in Stopnja zaposlenosti starejših oseb

Slovenija je na področju človeškega kapitala, zaposlovanja in trga dela v številnih potezah na ravni povprečja Evropske unije, z relativno visoko stopnjo socialne varnosti pa jo pogosto celo presega. Stopnja zaposlenosti v letu 2003 (62,6%) ostaja blizu nivoja leta 1999, vendar po ocenah za leto 2004 kaže porast nad povprečjem Evropske unije. Glede na povprečno stopnjo zaposlenosti moških (70,8%) in žensk (55,1%) v Evropski uniji za leto 2003 je razlika med spoloma v Sloveniji manjša (67,2%, 57,7%). Po zaposlenosti glede na starost je v Sloveniji nižja zaposlenost pri mladih (15-24 let) ter pri starejših (50-64 let) kot v povprečju v Evropski uniji (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 20-21). Vzrok za nizko stopnjo zaposlenosti mladih najdemo v visoki vključenosti mladih v srednje in terciarno izobraževanje (glej kazalec Stopnja izobrazbe mladine na str. 37) ter relativno višji stopnji brezposelnosti. K nižji stopnji zaposlenosti starejših predvsem prispeva visoka strukturna brezposelnost starejših, relativno zgodnje upokojevanje ter množično predčasno upokojevanje v začetku devetdesetih let. Medtem, ko je v Evropski uniji stopnja zaposlenosti starejših (55-64 let) 40,2% v letu 2003, Slovenija dosega zaskrbljujočo 23,5% raven. Če naj bi Slovenija hotela doseči lizbonski cilj 50% v letu 2010, bo morala ustvariti nekaj manj, kot 35 tisoč delovnih mest za omenjeno starostno skupino. Zadevo je treba preučiti tudi v

²⁶ Izražena kot bruto domači proizvod na zaposlenega v SKM.

primerjavi s povprečno starostjo ob izstopu s trga dela, ki je po ocenah Eurostat-a za leto 2003 v Evropski uniji 61 let in v Sloveniji 57,8 let.

Tabela 12: Uresničevanje ciljev Lizbonske strategije na področju zaposlovanja za Slovenijo

Izbran cilj Lizbonske strategije na področju zaposlovanja	Kvantifikacija cilja	Dosežki Slovenije
Skupna stopnja zaposlenosti	67% do leta 2005 70% do leta 2010	2000: 62,8%; 2004: 65,6%
Stopnja zaposlenosti žensk	57% do leta 2005 60% do leta 2010	2000: 58,4%; 2004: 61,3%
Stopnja zaposlenosti starejših oseb (50-64 let)	50% do leta 2010	2000: 22,7%; 2004: 23,5%
Podaljšanje povprečne starosti ob upokojitvi	za 5 let do leta 2010	2000: 57,2 let; 2003: 57,8 let

Vir. Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 51.

Od najbolj razvitih držav Evropske unije smo najbolj oddaljeni na naslednjih glavnih področjih: prenizka delovna aktivnost prebivalstva v določenih starostnih skupinah, prenizka izobrazbena in kvalifikacijska raven, prevelik delež nezahtevnih delovnih mest, strukturna neskladja na trgu delovne sile in neenakost pri dostopu do dela in kapitala. Za razreševanje navedenih problemov pa mora Slovenija vstopiti v gospodarstvo in družbo znanja brez velikih socialnih izgub. Ohraniti mora relativno visoko stopnjo socialnega soglasja in zaupanja (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 58-67).

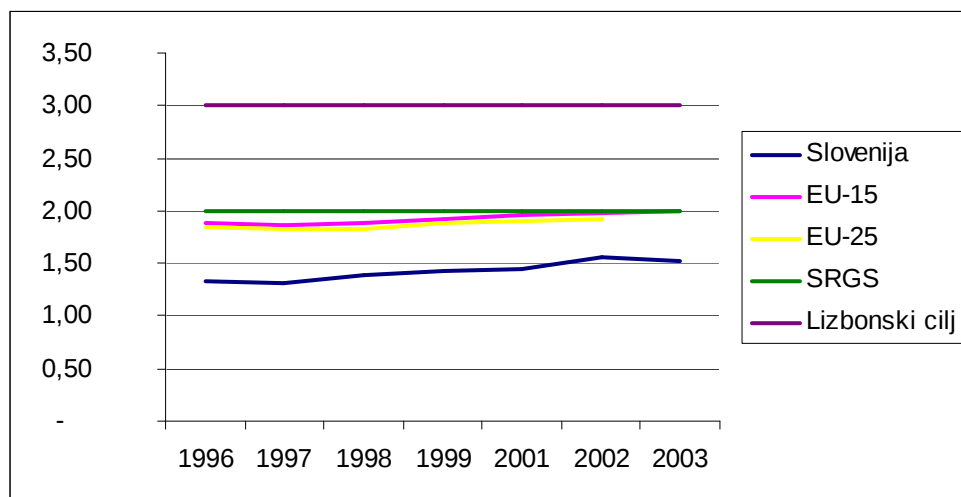
Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD)

Dosežki na področju izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost, ki vplivajo na prehod v družbo, temelječo na znanju, kažejo, da Slovenija ne zmanjšuje zaostanka za Evropsko unijo. V Sloveniji so povprečni letni izdatki za RRD v letih 1999-2003 po oceni Eurostata znašali 1,5% BDP, v Evropski uniji pa 1,9% BDP. Slovenija s povečanjem vlaganj za 0,11 odstotnih točk v zadnjih letih ni naredila odločnega koraka naprej, ki bi pozitivno vplival na konvergenco k povprečju Evropske unije oziroma doseganju cilja SGRS (2% BDP do leta 2006) ali Lizbonske strategije (3% BDP do leta 2010). Delež poslovnega sektorja v Sloveniji v strukturi virov financiranja RRD se je z 49,1 strukturne točke v letu 1996 povečal na 60,0 strukturnih točk v letu 2002 (Lizbonski cilj: 2/3 oz. 67% celotnih izdatkov za RRD). Delež slovenskega poslovnega sektorja v strukturi financiranja RRD v letu 2002 sta med državami članicami EU presegla samo poslovna sektorja Nemčije in Finske s 65,5 oziroma 69,5 strukturne točke. V letu 2001 je poslovni sektor v EU v povprečju financiral 55,9% celotnih izdatkov za RRD (Poročilo o razvoju 2005/ Indikatorji, 2005, str. 46-52).

Vendar pa za Slovenijo samo povečevanje vlaganj v raziskave in razvoj v državnem in poslovnem sektorju ne bo dalo optimalnih rezultatov. Hkrati bo potrebno zagotoviti

povečanje učinkovitosti uporabe teh sredstev in učinkovitost raziskav, povečanje števila in kakovosti raziskovalcev, povečanje števila inovacij in pospešitev tehnološkega razvoja v gospodarstvu. Ne zadosten prenos znanja med javno raziskovalno sfero in industrijo ter posledično šibka inovativnost se še vedno zrcalita v relativno nizkem deležu visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v celotnem izvozu. Slovenija bo morala z davčnimi olajšavami in sofinanciranjem spodbujati podjetja in raziskovalne institucije k inovativnosti in tehnološkemu razvoju (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 68-76).

Slika 5: Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost v EU in Sloveniji v obdobju 1996-2003

Vir: Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 47; Lastni prikaz.

Stopnja izobrazbe mladine (20-24)

Izobraževanja in usposabljanje je eden od osnovnih kreatorjev človeškega kapitala, posredno pa tudi fleksibilnosti trga dela in povečevanja stopnje delovne aktivnosti prebivalstva. V primerjavi z drugimi članicami Evropske unije ima Slovenija relativno visok delež prebivalstva s srednjo izobrazbo, zaostaja pa pri deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo. V primerjavi z EU je bilo v Sloveniji leta 2003 v povprečju za 14 odstotnih točk več mladine z dokončano vsaj srednješolsko izobrazbo (glej Tab. 11, na str. 33). Prav tako Slovenija po deležu prebivalstva v starosti 25-64 let z vsaj srednjo izobrazbo za 14,3 odstotne točke presega povprečje Evropske unije (Poročilo o razvoju 2005/ Indikatorji, 2005, str. 43). Po deležu prebivalstva (25-64 let) s terciarno izobrazbo Slovenija (2003, 17,7%) še močno zaostaja za EU (20,8%) in za razvitejšimi državami, kot so Finska in Švedska (33,2%), Danska (31,9%) in Velika Britanija (30,6%), vendar pa se je zaostanek v zadnjih letih zaradi višjega števila diplomantov nekoliko zmanjšal (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 22-24).

Za pospešen razvoj na znanju temelječe družbe bo v Sloveniji potrebno stremeti k 100% vključenosti mladih v srednješolsko izobraževanje, zagotavljanje kakovostne fleksibilne temeljne poklicne kvalifikacije, bistveno povečevanje vpisa v podiplomski študij, predvsem v

nove programe prilagojene t.i. bolonjskim načelom, povečanje pomena splošne izobrazbe in prilagodljivosti za nadaljnje izobraževanje (načelo vseživljenskega izobraževanja) ter zmanjševanje osipa predvsem v terciarnem in poklicnem izobraževanju, ki predstavlja veliko izgubo vloženih sredstev (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 77-84).

Relativna raven cen

Indeks ravni cen v Sloveniji je v letu 2003 dosegel 77,1% ravni cen povprečja držav Evropske unije, kar nakazuje na relativno cenejše življenje pri nas. V obdobju 1999-2003 se je indeks ravni cen povečal za 2,2 odstotni točki. Ob tem pa lahko ponovno opozorimo na vpliv deviznega tečaja²⁷ pri izračunu indeksa, saj se je devizni tečaj SIT/EUR v preučevanem obdobju povečal za 25,6% (NLB). Ker je ob depreciaciji tolarja raven cen v Sloveniji napram EU dejansko padala, lahko rahlo povečanje indeksa ravni cen pojasnimo z dejanskim povečanjem cen. V obravnavanem obdobju je bila povprečna letna inflacija v Sloveniji 7,36%, medtem ko je bila v EU v povprečju samo 2,1%. Kljub zniževanju inflacije (2004, 3,6%) lahko v naslednjih letih ob fiksiranem deviznem tečaju pričakujemo splošno povečanje cen oziroma postopno konvergenco k cenam Evropske unije. Uspešen boj proti inflaciji bo mogoč samo z usklajeno politiko med vlado Republike Slovenije in Banko Slovenije za doseganje maastrichtskih inflacijskih kriterijev in kriterijev za vstop v EMU.

Tabela 13: Inflacija (HICP*) v odstotkih za Slovenijo in EU v obdobju 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Slovenija	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7
EU	1,6	2,4	2,5	2,1	1,9

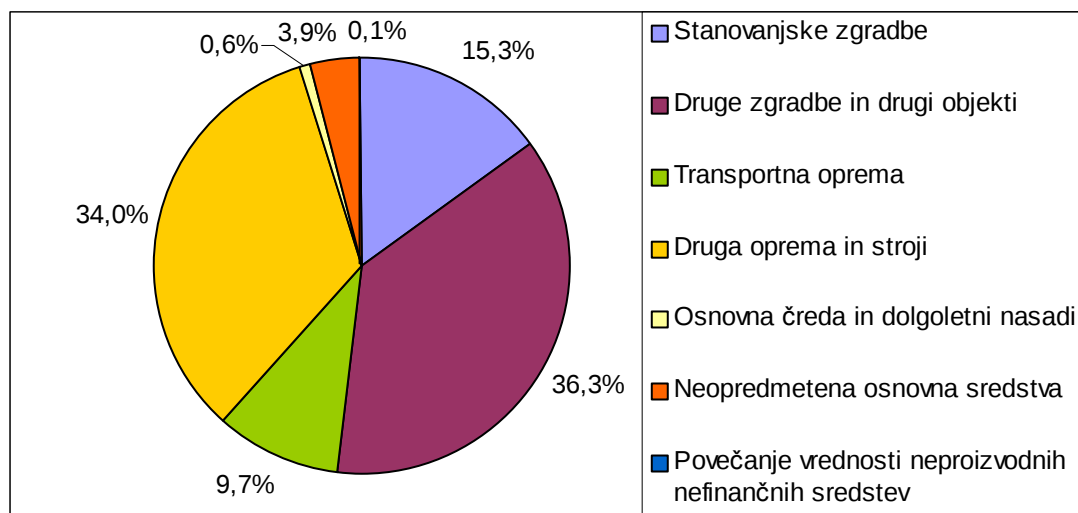
Opomba: * - Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin (HICP) temelji na strukturi porabe rezidentov in nerezidentov na ozemlju preučevane države medtem ko indeks cen življenjskih potrebščin temelji na strukturi porabe rezidentov.

Vir: Eurostat, 2005; Lastni prikaz.

Poslovne naložbe

Delež bruto investicij v osnovna sredstva izražen v bruto domačem proizvodu za leto 2004 je v Sloveniji (21,9% BDP) v primerjavi z razvitejšimi državami in Evropsko unijo višji, kar je glede na večjo kapitalsko opremljenost dela v teh državah pričakovano. Slovenija po poslovnih naložbah zaostaja samo za Estonijo (25,2%), Latvijo (23,9%), Češko (22,9%), Španijo (22,3) in Slovaško (22,2%), kar je glede na pospešeno gradnjo osnovne infrastrukture v zadnjem desetletju razumljivo (Eurostat, 2005).

Slika 6: Strukturni delež investicij v osnovna sredstva v Sloveniji v letu 2002

Vir: Slovenija v številkah 2004, 2004, str. 65; Lastni prikaz.

Slovenija zaostaja predvsem pri investicijah v informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in stanovanjskih investicijah, kar je presenetljivo, glede na relativno nizko število stanovanj in glede na to, da je Slovenija sredi uresničevanja Nacionalne stanovanjske varčevalne sheme. Rast investicij je bila v zadnjih letih predvsem povezana s pospešeno gradnjo avtocest, industrijsko gradnjo in gradnjo za trgovino in storitve ter z investicijami v opremo in stroje, kjer je delež investicij tudi višji kot v razvitejših državah. Z vidika ciljev SGRS ostaja najbolj problematična struktura investicij, tako z vidika prenizke investicijske aktivnosti podjetniškega sektorja, kot z vidika prenizkega vključevanjem privatnega sektorja v izgradnjo in financiranje gospodarske infrastrukture. Slovenija se bo morala po izgradnji nacionalnih programov bolj usmeriti v inovacijsko, informacijsko, komunikacijsko infrastrukturo in tehnologijo ter proizvodnjo z visoko tehnološko intenzivnimi proizvodi. Z odpravo administrativnih omejitev in spodbujanjem širitve za tuje in domače investitorje ter s privabljanjem in prevzemanjem »greenfield«²⁷ projektov pa bi lahko še dodatno povečala poslovne naložbe (Poročilo o razvoju 05, 2005, str. 27-28; Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 62-65).

Stopnja tveganja revščine po socialnih transferjih

Rezultati socialnega razvoja v Sloveniji v zadnjih letih so ugodni, saj se podaljšuje življenjska doba, znižujejo se tudi stopnja tveganja revščine ter dohodkovna neenakost. Kazalnik stopnje tveganja revščine kaže, kolikšen delež oseb se na osnovi neto ekvivalentnega dohodka gospodinjstev, v katerih osebe živijo, uvrsti pod prag tveganja revščine²⁸. Stopnja tveganja revščine se je leta 2002 (11,9%) v primerjavi z letom 1999 zmanjšala za 1.7 odstotne točke (Poročilo o razvoju 2005, 2005, str. 49). V kolikor pa bi med

²⁷ »Greenfield« investicija je investicija (ponavadi v razvijajočih državah) v novo proizvodnjo ali razširitev proizvodnje z zaposlitvijo večjega števila novih delavcev in prenosom nove tehnologije ter znanja (know-how).

²⁸ Prag tveganja revščine je enak 60% mediane denarnega dohodka (Slovenija v številkah 2004, 2004, str. 35).

dohodke gospodinjstev šteli tudi dohodke v naravi (merjeno po Eurostatu²⁹), bi bila stopnja tveganja revščine za leto 2002 10,6%, medtem, ko je bila leta 2001 po ocenah Eurostata stopnja tveganja revščine za EU 15%. Razlika med stopnjo revščine pred in po socialnih transferjih, kaže učinkovitost redistribucijske vloge države, ki z socialnimi transferji³⁰ pomaga prebivalstvu. Brez socialnih transferjev bi bila stopnja tveganja revščine v Sloveniji v letu 2001 višja za 7,3 odstotne točke (leta 2002 pa za 6,9 odstotne točke), v EU-15 pa za 9 odstotnih točk, kar kaže na nekoliko nižjo učinkovitost slovenske socialne politike in opozarja, da bi bilo mogoče z obstoječimi sredstvi doseči še boljše rezultate. Od leta 1999 se je zmanjšala tudi relativna vrzel revščine³¹ iz 22% na 20,1%, ki nam pove koliko so osebe oddaljene od praga tveganja revščine in najbolj ponazarja globino revščine. V kolikor opazujemo revščino po socioekonomskih skupinah ugotovimo, da imajo najvišjo stopnjo tveganja revščine brezposelni (39.1% leta 2002) (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 102-103). Na podlagi analiziranega lahko ugotovimo, da Slovenija spada med bolj socialno razvite države z večjo socialno varnostjo in razmeroma ugodnim življenjskim standardom. Na področju nadaljnjega razvoja pa bo potrebno za zagotavljanje blaginje in zmanjševanje nevarnosti socialne izključenosti nameniti več prizadevanja za to, da ljudje dobijo zaposlitev in da ostanejo v delovnem razmerju ali izobraževanju vse življenje.

Medregionalne razlike v stopnji zaposlenosti

Podatka o medregionalnih razlikah (NUTS 2³²) v stopnji zaposlenosti za Slovenijo s strani Evropske komisije nimamo, ker je celotna država obravnavana kot ena regija³³. Medregijske razlike v stopnji zaposlenosti, bom zato analiziral na podlagi 12 regij v katere je razdeljena Slovenija. V letu 2004 je brezposelnost v večini regij nekoliko upadla, zmanjšala se je razlika med regijama z najnižjo in najvišjo brezposelnostjo, vendar pa ostajajo razlike tako v stopnji brezposelnosti kot po BDP na prebivalca velike (glej Tab. 16, na str. 41). Poleg primerjave brezposelnosti regij s slovenskim povprečjem, lahko tudi s koeficientom variacije³⁴, prikažemo medregionalne razlike. Koeficient, je sicer najnižjo vrednost dosegel leta 1999 (29,8%), vendar je po letu 2002 (34,8%), ko je dosegel najvišjo vrednost ponovno začel

²⁹ Eurostat pri izračunu stopnje tveganje revščine med dohodke vštete tudi dohodke v naravi, ki vključujejo lastno proizvodnjo in druge nedenarne oblike dohodka (Slovenija v številkah 2004, 2004, str. 35).

³⁰ Preko sistemov obveznega socialnega, zdravstvenega in pokojninsko – invalidskega zavarovanja ter drugih sistemov javnega financiranja.

³¹ Relativna vrzel tveganja revščine je razlika med pragom tveganja revščine in mediano ekvivalentnega dohodka oseb pod pragom tveganja revščine, izražena kot odstotek od praga tveganja (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 102).

³² NUTS 2 (Nomenclature of territorial units for statistics, level 2): Evropska nomenklatura klasifikacije statističnih teritorialnih enot, raven 2. Z njo je EU določila sistem za delitev evropskega ozemlja, kot osnovo za oblikovanje regionalnih statistik evropskega ozemlja. NUTS 2 ustreza slovenski standardni klasifikaciji teritorialnih enot raven 2 (SKTE 2), po kateri je Slovenija razdeljena na dve enoti: Ljubljanska urbana regija in preostala Slovenija. Evropska komisija ravni NUTS 2 (SKTE 2) še ni uskladila in sprejela, zato za to raven ni statističnih podatkov (Pečar, 2005, str. 12-13).

³³ Poleg Slovenije so tudi sledeče države obravnavane kot ena regija in se za njih ne izračunava kazalec: Danska, Irska, Luksemburg, Ciper, Estonija, Litva, Latvija in Malta.

³⁴ Definiran je kot razmerje med standardnim odklonom in aritmetično sredino, pri čemer se upošteva tudi različna velikost regij (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 12).

padati in v letu 2004 dosegel vrednost 30,7%. Po letu 1997 se je stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji znižala za 3,7 odstotne točke (najbolj v Podravski regiji za 7,8 odstotne točke, najmanj v Pomurju za 1 odstotno točko).

Slovenija je v letu 2002 dosegla 75% povprečja BDP (v SKM) na prebivalca EU, Osrednjeslovenska regija pa 98% povprečja EU-15 in 107% povprečja EU. Medtem, pa je Pomurska regija z najnižjim BDP na prebivalca dosegla le 48% povprečja EU-15 oziroma 52% povprečja EU. V obdobju 1995-2002 se je razmerje med najbolj in najmanj uspešno regijo po bruto domačem proizvodu na prebivalca povečalo z 1.8:1 na 2.1:1, koeficient variacije pa za 2.3 odstotne točke glede na leto 1995 in je znašal že 25%

Slovenija bo morala posebno pozornost nameniti zmanjšanju regionalnih neskladij pri zaposlovanju, omejevanju neenakosti na trgu dela ter povečati prožnost trga delovne sile z namenom zmanjševanja strukturnih neskladij (zmanjševanje izobrazbene, poklicne in regionalne brezposelnosti). Program zaposlovanja bo potrebno podkrepiti z ustrezno politiko rednega izobraževanja, programi usposabljanja in prekvalifikacije, usmerjanja in načrtovanja kariere in programom popularizacije tehničnih poklicev, da bi prilagodili strukturo iskalcev zaposlitve in usposobljenosti zaposlenih, potrebam na trgu dela. Poleg splošnih strateških ciljev, pa bo morala več pozornosti nameniti podeželju in s specifičnimi razvojno regijskimi projekti zaposlovanja ter s programi aktiviranja posameznikov še dodatno zmanjšati strukturna neskladja.

Tabela 16: Podatki o stopnji brezposelnosti prebivalstva in BDP po statističnih regijah v Sloveniji

	Stopnja registrirane brezposelnosti, %			Indeks, 2004, SLO = 100	BDP na prebivalca, 2002, v tSIT	BDP na prebivalca, 2002, v SKM	Indeks, SLO = 100
	2002	2003	2004				
Pomurska	17,6	17,5	16,8	157%	1.839	11.004	69%
Podravska	17,6	16,2	14,8	138%	2.234	13.370	84%
Zasavska	15,3	16,1	15,1	141%	1.938	11.598	73%
Spodnje-posavska	14,4	14,9	13,4	125%	2.235	13.378	84%
Savinjska	14,0	13,5	13,0	121%	2.372	14.198	89%
Koroška	11,6	12,6	11,9	111%	2.130	12.747	80%
Gorenjska	8,5	8,3	7,9	74%	2.339	13.996	88%
Notranjsko-kraška	9,1	8,8	8,3	78%	2.080	12.451	78%
Jugovzhodna Slovenija	9,9	8,6	8,4	79%	2.401	14.367	90%
Obalno-kraška	8,6	8,3	8,1	76%	2.753	16.477	103%
Osrednje-slovenska	7,9	7,8	7,8	73%	3.778	22.611	142%
Goriška	6,3	6,4	6,9	64%	2.575	15.411	97%
SLOVENIJA	11,6	11,2	10,7	100%	2.664	15.942	100%
EU-15	-	-	-		-	23.200	-
EU-25	-	-	-		-	21.200	-

Vir: Pečar, 2005, str. 34, str. 42.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti

Kako pomemben faktor je zaposlenost prebivalstva nam nakazuje že to, da Evropska komisija v naboru 14 temeljnih kazalcev, ki jih uporablja za preučevanje uspešnosti uresničevanja Lizbonske strategije uporablja kar štiri, za analizo stopnje zaposlenosti oziroma brezposelnosti (glej Tab. 11, na str. 33).

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je pomemben indikator socialne povezanosti in problemov trga dela s katerim spremljamo napredek na področju blažitve revščine in socialne izključenosti. Ob postopnem zmanjševanju brezposelnosti v Sloveniji se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v obdobju 1999-2003 rahlo povečala za 0,2 odstotne točke, vendar je še vedno za 0,6 odstotne točke nižja od EU (glej Tab. 11, na str. 33). Po podatkih SURS-ove ankete o delovni sili je bilo v letu 2003 med brezposelnimi kar 54,7% dolgotrajno brezposelnih in 34,8% zelo dolgotrajno brezposelnih (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 96-97). Med dolgotrajno brezposelnimi tudi v Sloveniji prevladujejo brezposelni brez izobrazbe³⁵. Posledica dolgotrajne brezposelnosti je tudi povečanje pasivnosti iskalcev zaposlitve in s tem dodatno zoženje možnosti za vključitev na trg dela. Pasivni iskalci zaposlitve pri merjenju anketne brezposelnosti niso upoštevani, zaradi česar prihaja do velikih razlik med registrirano in anketno brezposelnostjo.

Večino ukrepov potrebnih za zmanjšanje dolgoročne brezposelnosti v prihodnosti, sem predstavil že pri analizi kazalcev; zaposlenosti, izobrazbe mladine ter medregionalnih razlik v stopnji zaposlenosti, omenim pa lahko, da ima Slovenija za dolgotrajno brezposelne oblikovane posebne programe v okviru aktivne politike zaposlovanja.

Emisija toplogrednih plinov

V okviru Evrope je Slovenija med državami z nadpovprečno ohranjenim okoljskim kapitalom, veliko pokrajinsko in biotsko raznovrstnostjo ter kakovostnim bivalnim okoljem. Prisotne imamo primere manjših območij intenzivne in večplastne pokrajinske degradiranosti (Zasavje, Mežiška dolina, urbano območje Celja, Šaleška dolina, Idrija, Anhovo), ki hkrati predstavljajo tradicionalna industrijsko-rudarska območja. Za Slovenijo je predvsem značilna nesmotrna raba prostora, različni trendi prebivalstvenih in gospodarskih pritiskov na okolje ter velika energetska in materialna intenzivnost. Gospodarski razvoj in splošen dvig materialnega blagostanja v zadnjem desetletju je delno potekal tudi na račun kakovosti okolja in izčrpavanja naravnih virov.

Slovenija je z ratifikacijo Kjotskega protokola sprejela obveznost zmanjšanja vseh toplogrednih plinov (CO₂, CH₄, N₂O, HFC, PFC in SF₆) za 8% v obdobju 2008-2012 glede na izhodiščne emisije v letu 1986. V obdobju od leta 1999 do 2002 se je emisija toplogrednih

³⁵ Skoraj ena tretjina dolgotrajno brezposelnih je brez dokončane osnovne šole ali z dokončano osnovno šolo (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 96).

plinov v Sloveniji povečala za 5,5 odstotne točke in znaša 98,7% emisije baznega leta 1986 (kjotski cilj 92%). Del razloga za povečanje lahko najdemo v skupnem obsegu proizvodnje »umazanih« industrij³⁶, ki se je v Sloveniji v obdobju 1999–2003 povprečno letno povečeval hitreje (5.7%) kot v povprečju celotna predelovalna dejavnost (2.7%) (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 82-83). Poleg omenjenega problema bo morala Slovenija zmanjševati emisijo toplogrednih plinov v sami proizvodnji energije z razvojem in uporabo okoljskih tehnologij, ki neposredno zmanjšujejo obremenjevanje okolja, zlasti z emisijami in odpadki. Potrebno bo zmanjšati energetske intenzivnosti gospodarstva s stabilizacijo in smotrno rabo energije ter umiritvijo naraščanja emisij CO₂ iz energetike in v cestnem prometu, ki zelo hitro narašča (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 100-113).

Večja raba obnovljivih virov energije (sončne, vetrne, geotermalne in hidroenergije) lahko pomembno prispeva k doseganju kjotskih ciljev, saj izkoriščanje ne povečuje obsega toplogrednih plinov. V letu 2003 je delež OVE v celotni porabi primarne energije v Sloveniji znašal 10,8%, kar je skoraj dvakrat višji delež kot v EU (5.7% v letu 2002). Struktura OVE je bila leta 2002 v Sloveniji po podatkih SURS naslednja: 61,3% biomasa, bioplin ter industrijski in komunalni odpadki, 38,7% hidroenergija³⁷. Glede na naravne danosti bo Slovenija morala še povečati rabo klasičnih obnovljivih virov energije (biomasa³⁸, hidroenergija) kot tudi neklasičnih (vetrna, sončna).

Slovenija se bo morala soočiti tudi z zagotovitvijo odlagališča radioaktivnih odpadkov in izrabljenega jedrskega goriva ter nadomestitvijo energije po izteku življenjske dobe nuklearne elektrarne Krško, ki je v letu 2003 proizvedla skoraj 40% vse proizvedene električne energije v Sloveniji (Košir, 2005, str. 6).

Eden izmed instrumentov za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov je tudi uvedba trgovanja z emisijami toplogrednih plinov. Ministrstvo, pristojno za varstvo okolja je podelilo pravice emitirati toplogredne pline upravljavcem naprav, v katerih poteka dejavnost, ki povzroča emisije toplogrednih plinov, na podlagi Državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2005 do 2007. V kolikor bo podjetje povzročilo več emisij, kot jih lahko glede na izdane emisijske kupone, bo moralo manjkajoče kupone kupiti na trgu (Evropski trg emisijskih kuponov naj bi začel delovati s 1. januarjem 2005) (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 83).

³⁶ Omenjena panoga (glej tudi pojasnilo 40) so v letu 2002 ustvarile 9.7% celotne dodane vrednosti v Sloveniji, kar je eden izmed najvišjih deležev med vsemi članicami EU (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 84).

³⁷ Drugi viri v podatkih SURS niso zajeti.

³⁸ Intenzivnost poseka lesa (razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa), je bila v letu 2003 samo 41,2% (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 92-93).

Energetska intenzivnost gospodarstva

Z vidika trajnostnega razvoja bo družba morala v prihodnosti dosegati višjo gospodarsko rast ob dosti nižji rasti porabe energije in prenehanju izčrpavanja virov okolja s preходом na čisto in obnovljivo energijo. Za uresničitev takšnih ciljev pa bo potrebna precejšnja izboljšava energetske učinkovitosti (v smislu večjih izkoristkov) ter premik gospodarske strukture v prid energetske manj intenzivnih dejavnosti.

Slovenija na enoto BDP porabi precej več energije kot v povprečju članice EU. V Sloveniji smo v letu 2003 za BDP v višini tisoč EUR v stalnih cenah leta 1995 potrebovali 338,14 kgoe (kg naftnih ekvivalentov) primarne energije, v EU pa so tolikšen proizvod uspeli ustvariti z 209,49 kgoe primarne energije. To pomeni, da smo v Sloveniji leta 2003 za enoto ustvarjenega bruto domačega proizvoda porabili za približno 61% več energije kot v državah EU (Eurostat, 2005). Energetska intenzivnost slovenskega gospodarstva pa se je v obdobju 1999-2003 zmanjšala za samo 3 odstotne točke (glej Tab.11, na str. 33). Po podatkih SURS-a je po porabi energije na prebivalca v letu 2002 Slovenija za povprečno porabo v EU zaostajala le za 8% (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 84). Relativno visoko energetska intenzivnost v Sloveniji lahko tako delno pojasnimo z razvojnimi zaostankom (merjenim z BDP na prebivalca) za povprečjem EU, delno pa s strukturnimi dejavniki³⁹.

Za uvrstitev Slovenije med energetska učinkovitejše države bo potrebno v skladu s cilji nove Strategije razvoja Slovenije v ospredje postaviti ukrepe varčevanja v smeri zmanjšanja rasti porabe energije. Ob povečevanju gospodarske rasti z energetska neintenzivnimi investicijami bi to omogočilo tudi do 3,5% letno zmanjševanje energetske intenzivnosti (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 107). Hitrost zniževanja pa bo v veliki meri odvisen od tega, ali bomo želeli ohranjati nekaj odstotnih točk višjo gospodarsko rast od EU in ob tem zadržati minimalno ali celo ničelno rast porabe energije.

Obseg tovarnega prometa glede na BDP

Struktura prometa in obseg cestnega blagovnega prometa je močno odvisna od zgodovinskih dejavnikov, geografskih značilnosti posamezne države in njene prometne politike. Glede na obseg transportnega⁴⁰ prometa (merjenega v tonah-km na BDP v stalnih cenah leta 1995) je Slovenija v nekoliko boljšem položaju kot EU, vendar se je v obdobju od 1999-2003 v obeh državah kazalnik obseg zmanjšal za manj kot eno indeksno točko (glej Tab. 11, na str. 33). Cestni prevoz blaga je zaradi fleksibilnosti in nižjih stroškov konkurenčnejši in močno prehiteva prevoz po železnicah tako v Sloveniji kot po svetu. Delež cestnega prometa v skupnem blagovnem prometu je v letu 2002 v Sloveniji znašal 65,8%, v EU pa 76,3%

³⁹ Gospodarska struktura Slovenije je s 27-odstotnim deležem predelovalnih dejavnosti v dodani vrednosti, pri katerih velik delež proizvodnih stroškov predstavlja porabljena energija, največja med članicami EU (Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 84).

⁴⁰ Transportni promet vključuje cestni, železniški in notranjevodni promet. Pri cestnem prometu gre za obseg prevozov v državi registriranih tovornih vozil, pri železniškem in notranjevodnem prometu pa za obseg prevozov na nacionalnem ozemlju.

(Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji, 2005, str. 88-89). Slovenija glede na 70% delež mednarodnega cestnega v skupnem cestnem blagovnem prometu predstavlja izrazito tranzitno državo in je tako na tem področju v veliki meri odvisna od razvoja ostalih gospodarstev.

Slovenija lahko z dokončanjem cestnega programa, ter ob nadaljnjem gospodarskega razvoja Evropske unije, kot država na križišču petega in desetega vseevropskega prometnega koridorja pričakuje močno povečanje tranzitnih prometnih tokov. S tem razlogom bi morali biti prednostni cilji Slovenije usmerjeni v razvoj tistih prometnih sistemov, ki omogočajo manjšo porabo energije na prevoženi km in prinašajo čim manj negativnih vplivov na okolje (hrup, emisije). Preusmeriti bi bilo potrebno tovorni promet s cest na železnice ter pospešeno modernizirati javni potniški in železniški promet⁴¹ (Strategija razvoja Slovenije, 2004, str. 100-113).

5 SKLEP

Cilj delovanja moderne države je doseči gospodarski razvoj, ki bo povečal življenjski standard prebivalstva. Le-ta dejansko združuje in omogoča izpolnjevanje ciljev posameznikom in podjetjem, ki stremijo k ustvarjanju dobičkov oziroma premoženja ter izboljšanju življenjske ravni. Gospodarska rast je tako odvisna od uspešnosti domačih podjetij, ki ob visoki mednarodni konkurenčnosti povečujejo raven dohodka in zaposlenost prebivalstva. Od politike in aktivnosti posamezne države pa je odvisno, kakšno okolje bo izoblikovala ter kako bo podjetjem omogočila izgradnjo mednarodne konkurenčnosti. Države za potrebe izboljšanja konkurenčnosti podjetij (nacionalne konkurenčnosti) razvijejo razvojne strategije, ki nato kot eden temeljnih državnih dokumentov vodi celotno gospodarstvo.

Evropska unija, je s tem namenom leta 2000 v Lizboni zastavila strateški cilj, da do leta 2010 postane najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju zasnovano gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z novimi in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno in okoljsko kohezijo. Za uresničitev ciljev Lizbonske strategije si je zastavila merljive cilje ter pripravila način ocenjevanja napredka, tako za posamezne države članice, kot za Evropsko unijo. Z analizo razvoja v obdobju 1999-2003 s pomočjo 14 temeljnih kazalnikov Lizbonske strategije sem ugotovil, da je EU dosegla napredek, ki pa nikakor ni zadovoljiv. V primerjavi z ZDA, kot najbolj konkurenčnim gospodarstvom, ni uspela zmanjšati zaostanka na področju gospodarskega razvoja, merjeno v BDP na prebivalca v SKM, kjer leta 2003 zaostaja že za 52,5%. ZDA so tudi v letu 2004 s 4,2% realno rastjo BDP dosegle skoraj dvakratno rast Evropske unije. Trendi v konkurenčnosti podjetniškega sektorja se odražajo predvsem v gibanjih produktivnosti, kjer pa so ZDA v letu 2003 dosegle 138,3% povprečne produktivnosti EU, ob doseganju več kot 1% višje letne rasti produktivnosti. Zaostanek

⁴¹ Posodobitev 5. in 10. železniškega koridorja ter začetek gradnje 2. tira Divača-Koper.

razvoja bo EU v prihodnosti lahko nadoknadila samo z reformo sistema izobraževanja in usposabljanja ter zadostnim vlaganjem v raziskave in razvoj. Ravno pri slednjem je Evropska unija povečala sredstva za manj kot 0,1 odstotno točko v obdobju 1999-2003 ter tako še vedno investira za tretjino manj kot ZDA. Ohranjanje in razvijanje visoke ravni zaposlenosti in kakovosti življenja državljanov (socialna kohezija ob gospodarski rasti), je eden glavnih ciljev Lizbonske strategije in je po zmernem napredku (povečanje stopnje zaposlenosti za 0,9 in stopnje zaposlenosti starejših oseb za 4 odstotne točke v obdobju 1999-2003) še najbolj dosegljiv za Evropsko unijo. Zaostanek za skoraj 20% v stopnji zaposlenosti starejših oseb za ZDA pa bo Evropska unija brez dodatnega spodbujanja aktivne starosti težko nadoknadila. S sledenjem ciljem Kjotskega sporazuma in blizu 60% večjo energetske učinkovitostjo kot v ZDA pa EU uresničuje politiko trajnostnega razvoja ter predstavlja do okolja spoštljivo gospodarstvo.

Kljub dobro zastavljeni in verjetno realni strategiji pa iz analiziranega lahko sklepamo, da Evropski uniji ob nadaljevanju trenutnega razvoja do leta 2010, ne bo uspelo realizirati prvotno zastavljenega cilja. V prvi tretjini obdobja Lizbonske strategije, ni ustvarila zadostnega napredka pri gospodarski rasti, povečanju produktivnosti in zaposlenosti ter vlaganju v raziskave in razvoj, ki bi ji omogočal pospešeni razvoj v naslednjih letih. Samo uspešna reforma, za odpravo izvedbenega primanjkljaja, lahko v prihodnjem obdobju, poda nov zagon Lizbonski strategiji. S preoblikovanjem in poenostavitvijo postopkov uresničevanja ciljev, večje odgovornosti za izvedbo ter prenosom bolj aktivne vloge na posamezne članice in poenotenim poročanjem lahko zastavljenim ciljem EU še sledi.

Slovenija je s sprejetjem Strategije gospodarskega razvoja Slovenije leta 2001 postavila osnovno strateško pot za razvoj države do leta 2006. Cilji so povečini vključevali zaključno pot za izhod iz tranzicijske države v polnopravno članico Evropske unije. Z vstopom v Evropsko unijo pa je Lizbonska strategija dejansko postala drugi del nacionalne strategije razvoja Slovenije. Sicer se SGRS ni spreminjala, vendar pa je vlada z določanjem prednostnih programov težila h konvergenci razvojne strategije EU.

Po analiziranih rezultatih razvoja (1999-2003), izkazanih s strukturnimi kazalniki Evropske unije lahko ugotovimo, da je Slovenija skoraj na vseh področjih dosegla viden napredek, vendar pa zaostanek za EU ostaja prevelik. Gospodarska rast in produktivnosti, ki smo jo analizirali glede na stanje razvoja EU se je v preučevanem obdobju povečala za 2,7 oziroma 4,1 odstotne točke več kot v EU. V kolikor bi se v EU in Sloveniji po letu 2003 nadaljeval povprečni razvoj obdobja 1999-2003, bi Slovenija dohitela EU po gospodarskem razvoju (BDP na prebivalca v SKM) v 35 letih ter v produktivnosti (BDP na zaposlenega v SKM) v 25 letih. Na področju zaposlovanja zasledimo premajhen napredek, vendar pa se kljub temu po stopnji zaposlenosti ter stopnji dolgotrajne brezposelnosti v letu 2003 uvrščamo malo pod povprečje oziroma malo nad povprečjem EU. Ob samo 1,5 odstotnem povečanju zaposlenosti starejših oseb v 4 letih pa Slovenija ostaja čisto na repu držav članic EU. Ob nadaljevanju takšne rasti bo Slovenija dosegla Lizbonski cilj 50% zaposlenosti starejših oseb leta 2007. Razvoj na znanju temelječe družbe, merjen tudi z vlaganjem v raziskave in razvoj ostaja

skozi vsa leta na nizki ravni. Rast vlaganj vladnega, še bolj pa poslovnega sektorja se bo morala v prihodnje povečati za 10-krat v kolikor bomo želeli doseči 3% Lizbonski cilj in pospešeno vplivati na povečanje produktivnosti ter zaposlenosti. Večina kazalnikov, ki merijo socialni razvoj in varnost ter življenjski standard prebivalcev Slovenije, se je v preučevanem obdobju povečala. Nadaljnjo gospodarsko rast Slovenije pa bo potrebno doseči tudi ob trajnostnem razvoju okolja. Eden večjih izziv na tem področju še vedno ostaja zmanjševanje energetske neučinkovitost, saj je Slovenija leta 2003 za enoto ustvarjenega bruto domačega proizvoda, tako kot ZDA, porabila za približno 61% več energije kot v povprečju države EU.

Slovenija se je z dinamičnim razvojem, ob zaostankih na določenih področjih, v grobem približala ciljem zastavljenim s SGRS in jih bo do leta 2006, ko nastopi v veljavo nova strategija razvoja Slovenije tudi dosegla. Gospodarski napredek ocenjen v primerjavi z EU ter cilji Lizbonske strategije pa nam prikaže še veliko razvojno luknjo. Sloveniji, prav tako kot EU, ne bo uspelo uresničiti ciljev načrtanih do leta 2010. Za konvergenco z EU in povečanje globalne konkurenčnosti bo morala povečati vlaganja v raziskave in razvoj ter informacijsko komunikacijsko tehnologijo (povečanje inovativnosti), povečati podjetniško aktivnosti in zmanjšati delež delovno intenzivne proizvodnje z visoko tehnološko proizvodnjo ter pospešiti rast tržnih storitev. Izboljšanje uresničevanja razvojne strategije pa bo morala, podobno kot EU, doseči z jasno opredeljenimi cilji, določitvijo nosilcev ukrepov in konkretno izvedbo, nenehnim dopolnjevanjem ter izboljševanjem ter vzpostavitvijo sistema spremljanja uresničevanja strategije.

LITERATURA

1. Cirman Primož, Čeh Silva: Domače napovedi boljše, tuje pa slabše. Delo, Ljubljana, 19.10.2004, str. 15.
2. Figar Liljana: Konkurenčnost držav na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 94 str., 28 pril.
3. Gmeiner Pavle et al.: Razvoj analize in diagnoze nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2001. 143 str.
4. Gmeiner Pavle: Globalna konkurenčnost Slovenije: Eksperimentalna ocena njenih prednosti in slabosti po metodi Svetovnega ekonomskega foruma. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 1998. 58 str.
5. Hämmäläinen Timo J.: National Competitiveness and Economic Growth. Northampton : Cheltenham, 2003. 380 str.
6. Hribnik Matevž: Zakaj revizija lizbonske strategije. Finance, Ljubljana, 2005, 58, str. 17.
7. Kocbek Darja: Socialna država ostaja. Delo, Ljubljana, 18.3.2005, str. 15.
8. Kocbek Darja: V komisiji ne bodo le pridigali. Delo, Ljubljana, 13.4.2005, str. 19.
9. Kovačič Art: Globalna konkurenčnost Slovenije v času njenega vključevanja v Evropsko Unijo. Doktorska disertacija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 377 str., 30 pril.
10. Košir Matej: Slovenija mora graditi elektrarne. Delo, Ljubljana, 30.5.2005, str. 6.
11. Kotler P., Jatusripitak S., Maesincee S.: The Marketing of Nations: A Strategic Approach to Building National Wealth. New York : The Free press, 1997. 451 str.
12. Krugman Paul: Competitiveness: A Dangerous Obsession. New York : Foreign affairs. 73. 1994. str. 28-44.
13. Mašanović Božo: Lizbonska strategija v preobleki. Delo, Ljubljana, XLVII, 2005, 28, str. 1.
14. Porter E. Michael: Human Development and Global Competitiveness. Washington : World Bank, 2000. 22 str.
15. Porter E. Michael: The Competitive Advantage of Nations. London : Macmillan Press, 1998. 855 str.
16. Pečar Janja: Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah. Delovni zvezek 9/2005. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 102 str., 110 pril.
17. Repotočnik Zdenka: Mednarodna primerjava cen in bruto domačega proizvoda. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 32 str.
18. Repovž Mija: Menedžerji v strahu, ekonomija trpi. Delo Ljubljana, XLVII, 2005, 30. julij 2005, str. 11.

19. Usenik Boštjan: IMD: nov spektakularen padec konkurenčnosti Slovenije. Finance, Ljubljana, 2005, 90, str. 2-3.

VIRI

1. A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development. Brussels : Commission of the European Communities, 2001. 17. str.
2. European Competitiveness Report 2004. Brussels : Commission of the European communities, 2004. 358 str.
3. Eurostat: Baza statističnih podatkov EU. [URL : http://epp.eurostat.cec.eu.int /portal/page?_pageid=1133,1,1133_1457345&_dad=portal&_schema=PORTAL], 16.8.2005.
4. Facing the chalange: The Lisbon strategy for growth and employment. Luxemburg : European Communities, 2004. 51 str.
5. Global Competitiveness Report 2002-2003. New York : World Economic Forum, 2003. 664 str.
6. Global Competitiveness Report 2004-2005. New York : World Economic Forum, 2004. 624 str.
7. IMD. [URL: <http://www02.imd.ch>], 1.4.2005.
8. IMD The World Competitiveness Yearbook 2003. Lausanne : IMD, 2003. 783 str.
9. IMD The World Competitiveness Yearbook 2005. Lausanne : IMD, 2005. 685 str.
10. Lisbon review 2002-2003 An assessment of policies and reforms in Europe. Geneva : World Economic Forum, 2002. 11 str.
11. Lisbon review 2004: An assessment of policies and reforms in Europe. Geneva : World Economic Forum, 2004. 11 str.
12. NLB. [URL: <http://www.nlb.si>], 1.7.2005.
13. Eurostat yearbook 2004: The statistical guide to Europe. Luxembourg : European Communities, 2004. 280 str.
14. Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu: Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo. Luksemburg : Evropska komisija, 2004. 83 str.
15. Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu: Skupna prizadevanja za gospodarsko rast in nova delovna mesta: Nov začetek za Lizbonsko strategijo. Bruselj : Evropska komisija, 2005. 33 str.
16. Poročilo o razvoju 2002. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana. 2002. 189 str.
17. Poročilo o razvoju 2003. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2003. 199 str.
18. Poročilo o razvoju 2005. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 55 str.

19. Poročilo o razvoju 2005/Indikatorji. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 103 str.
20. Poročilo o strukturnih reformah. Ljubljana : Republika Slovenija, 2004. 29 str.
21. Program za učinkovit vstop v Evropsko unijo. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, 2003. 48 str.
22. Slovenija v številkah 2004. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 76 str.
23. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006: Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU. Ljubljana : Urad za makroekonomske analiza in razvoj, 2001. 136 str.
24. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006 – Povzetek: Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU. Ljubljana : Urad za makroekonomske analiza in razvoj, 2001. 56 str.
25. Strategija razvoja Slovenije. Ljubljana : Urad za makroekonomske analiza in razvoj, 2005, 51 str.
26. Strategija razvoja Slovenije: Osnutek za javno razpravo. Ljubljana : Urad za makroekonomske analiza in razvoj, 2004. 170 str.
27. Structural Indicators: Update of the Statistical Annex to the 2005 Report from the Commission to the Spring European Council. Luxembourg : European Council. 29 str. [URL: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/structuralindicators>], 2005.
28. WEF. [URL: <http://www.weforum.org>], 1.4.2005.